

Pedagogická
fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Diplomová práce

**REALIZACE MEDIÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ VE VÝUCE
ZÁKLADU SPOLEČENSKÝCH VĚD A OBČANSKÉ VÝCHOVY
NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH**

Učitelství základů společenských věd a občanské výchovy pro střední školy
a 2. stupeň základních škol major/Učitelství anglického jazyka pro ZŠ minor

Autor práce:

Bc. Nina Lednová

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph. D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně. Veškeré prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

V Olomouci dne 17. 06. 2024

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Antonínu Staňkovi, Ph.D za vedení práce. Děkuji také PhDr. Janě Skácelové, Ph.D. za bezbřehou odbornou pomoc, podporu a důvěru. Na posledním místě patří poděkování mé rodině, přátelům, mým studentům a mým kolegům.

OBSAH

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Mediální výchova a mediální vzdělávání	7
2 Náležitosti středního vzdělávání v ČR	13
2.1 Kurikulum a kurikulární dokumenty	13
2.2 Klíčové kompetence a gramotnosti	19
3 Střední vzdělávání	28
4 Obecná charakteristika průřezových témat	32
5 Charakteristika společenskovedního vzdělávání na SŠ	36
6 Charakteristika vybraných vzdělávacích oborů	38
PRAKTICKÁ ČÁST	42
7.1 Cíle a výzkumné otázky	42
7.2 Metodika a metodologie výzkumu	43
7.3 Základní soubor dokumentů a charakteristika škol	44
7.4 Kategorie a jednotky analýzy	46
8 Interpretace RVP	47
8.6 Odpovědi na výzkumné otázky	67
9 Interpretace ŠVP	70
9.5 Odpovědi na výzkumné otázky	78
10 Srovnání	81
DISKUSE	82
ZÁVĚR	85
LITERATURA	85
SEZNAM TABULEK	94
SEZNAM ZKRATEK	95

ÚVOD

Mediální vzdělávání, mediální výchova, mediální gramotnost a média jsou pojmy, se kterými se nejen učitelé setkávají téměř na denní bázi. Média jsou totiž neoddelitelná od moderního člověka. Média přináší zábavu, informace, dávají nám prostor k socializaci, seznamování a nacházení svého naplnění v osobním i pracovním životě. Nová média jsou svobodná, obsáhlá a rychlá. A tyto vlastnosti pojí s médii jistá negativa, která mohou přesahovat z osobní roviny až do problémů globálních rozměrů. Pod vlivem nekritického vnímání médií a výše uvedených sdělení komunikací zprostředkovanou sociálními médii apod. se mnozí dostali do život komplikujících či až ohrožujících situací. Velmi často je v dnešní době skloňován i termín „hybridní válka“, při které se mimo jiné využívají i nástroje informační války a propagandy. Mediální gramotnost tedy uplatňujeme i u ochrany demokracie a našeho státu tím, že se nenecháme manipulovat a že kriticky hodnotíme i informace přijímané např. z digitálních prostorů a sociálních sítí. To, jaký vliv mají média a jak je důležité s nimi zacházet kriticky a bezpečně, je však obecně známým faktem a v pedagogických kruzích se o nutnosti mediálně vzdělávat hovoří již dlouhou dobu. Z průzkumných šetření však vyplývá, že mediální gramotnost, tedy dovednost, která napomáhá ke kritickému vnímání mediálních sdělení, je u žáků středních škol relativně nízká. Na základě těchto protichůdných informací tedy vznikl hlavní cíl této práce, který zní:

Popsat, jak je mediální vzdělávání realizováno na středních školách, a to se zřetelem na společenskovední vzdělávání.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž pro obě části byly vymezeny dílčí cíle, kterými dosáhneme cíle hlavního. Dílčí cíl teoretické části práce zní:

Charakterizovat stav mediálního vzdělávání v kurikulárních dokumentech státní úrovně.

Dílčí cíl části praktické je vymezen následovně:

Popsat, v jaké míře je v souladu kurikulum zamýšlené v RVP s kurikulem zamýšleným na školní úrovni v oblasti mediálního vzdělávání, resp. mediální gramotnosti ve výuce společenskovedních předmětů v daných vzdělávacích oborech na konkrétních středních školách.

V teoretické části tedy popisujeme klíčové termíny pro mediální vzdělávání na středních školách. Dostávají se k nám tak informace, které uplatňujeme při vykonávání výzkumu v praktické části práce. Nejprve je popsáno mediální vzdělávání a mediální výchova v kapitole první. Je také nutné, abychom popsali termíny, se kterými dále pracujeme, tedy média a mediální sdělení jako taková. Tato kapitola zahrnuje závěry z výzkumů mediální gramotnosti na českých školách. Také uvádí doporučení pro výuku mediální výchovy z několika projektů, které se mediálním vzděláváním v českém prostředí zabývají. V kapitole druhé popisujeme náležitosti vzdělávání v České republice. Popisujeme zde kurikulum a kurikulární dokumenty, které jsou klíčové pro systematickosti vzdělávání. Dále stručně popisujeme cíle vzdělávání, konkrétně klíčové kompetence a gramotnosti. Gramotnostmi se zabýváme, neboť jsou v mediálním vzdělávání zásadní, jelikož mediální výchova i mediální vzdělávání jsou pouhými prostředky pro rozvoj mediální gramotnosti a gramotností s ní spřízněnými. V následující kapitole obecně popisujeme střední vzdělávání v České republice. Mediální vzdělávání je součástí průřezových témat, která jsou ve čtvrté kapitole jednak stručně charakterizována s ohledem na jejich podstatu a místo ve vzdělávání, jednak s ohledem na jejich integraci do výuky. Jak bylo výše uvedeno, mediální gramotnost je zásadní nejen pro osobní život, ale i pro život společenský. Z tohoto důvodu se v práci zaměřujeme na mediální vzdělávání ve společenskovedním vzdělávání na středních školách, a proto i toto vzdělávání v kapitole páté popisujeme. Poslední kapitola je věnována charakteristice oborů vzdělávání, jejichž kurikulární dokumenty jsou analyzovány.

Praktická část nejprve obsahuje popis metodiky a metodologie pro její vypracování a následně zpracování samotné. V praktické části tedy nejprve analýzou kurikulárních dokumentů na státní úrovni zjišťujeme zamýšlené kurikulum mediálního vzdělávání na středních školách, zaměřujeme se také na mediální vzdělávání ve společenskovedním vzdělávání. Dále analyzujeme se stejným zřetelem kurikulární dokumenty na úrovni školní a výsledky těchto analýz srovnáváme. Na základě poznatků z analýzy a srovnáním těchto dokumentů v závěru práce popisujeme výsledky výzkumného šetření a shrnujeme problematiku mediálního vzdělávání ve výuce společenskovedních předmětů na středních školách. Na závěr jsou uvedeny všechny prameny a zdroje.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Mediální výchova a mediální vzdělávání

Tato kapitola se zaměřuje na objasnění významu mediální výchovy v demokratické společnosti a na popis stavu mediální výchovy a mediální gramotnosti v českém školství. Obecně jsou mediální výchova i mediální vzdělávání pojmy označující proces získávání mediální gramotnosti.¹ V českém školství jsou oba tyto pojmy do kurikula začleněny dvěma způsoby: 1) jako průřezové téma, 2) jako součást jiných vzdělávacích oblastí. Neboť střední odborné školy a učiliště nemají ve svých rámcových vzdělávacích programech (dále RVP) Mediální výchovu jako samostatné průřezové téma, mediální vzdělávání je v této práci chápáno jako souhrn všech vzdělávacích prvků (kompetencí, gramotností, požadovaných výsledků a učiva apod.) cílících v kontextu středního odborného vzdělávání ke zvýšení mediální gramotnosti.

Mediální výchova i mediální vzdělávání jsou pojmy, které se v nejen české pedagogické veřejnosti objevují již několik desítek let. Důraz nutnosti osvojení si jisté úrovně mediální gramotnosti začal narůstat s urychleným procesem medializace společnosti spojeným s rozvojem informačních a komunikačních technologií. Přičemž „*Medializaci*“ se v tomto smyslu rozumí unikátní sociální změna, jejíž podstatou je nebyvalé rozšíření komunikačních médií a jejich stále zřetelnější podíl na životě společnosti“.²

V dnešní době je téměř nemyslitelné, aby člověk, ve všech oblastech života (občanských, personálních, sociálních apod.), nebyl součástí většího „mediálního celku“. Realita dnešního bytí je mediální, elektronická. Dnes není nic jednoduššího než získat informace, spojit se s lidmi po celém světě, z různých komunit a kulturních zázemí. Média jsou nástrojem socializace, jsou institucí určující hodnoty, a to s neustále rostoucí prominencí. Pokud vezmeme v potaz skoky, jakými se technologie nejen zprostředkující mediální sdělení pohybují kupředu, můžeme předpokládat, že naše propojení

¹ ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina. *MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH A UČILIŠTÍCH: VÝUKOVÝ PLÁN A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE*. Online. Praha: Člověk v tísni, 2021.

² JIRÁK, Jan a WOLÁK, Radim. *Mediální gramotnost jako dimenze současného člověka*. Online. In: *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Radioservis, 2007. ISBN 978-80-86212-58-6. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=35599&view=3251>. [cit. 2024-06-04].

s technologiemi (a tedy nevyhnutelně i s médií a jejich obsahem) se bude kontinuálně a rapidně upevňovat a znásobovat. Při postupu takového rozsahu a rychlosti, a tedy inherentním zvyšováním množství různých druhů informací pronikajících do všech oblastí lidství, je zásadní být připraven čelit eventuálním negativním jevům a následkům, které tato digitální budoucnost (již i realita) obnáší. Z tohoto důvodu je naprosto nutné, aby byly budoucí generace vybaveny dovednostmi, schopnostmi a zásadami, které jim pomohou předcházet negativním vlivům a manipulaci, která přichází ze strany médií, a zároveň jim umožní média využívat pro sebezdokonalování, studium, pro svůj prospěch.

Zvyšování mediální gramotnosti je tak propojeno se zlepšováním kvality života obecně. Média svým působením bourají hranice mezi soukromým a společenským životem. Pokud si uvědomíme, že občané ztrácejí zájem o veřejné dění v jejich zemích a nezanedbatelnou část informací o podobném dění získávají z médií, která mohou mít jistý záměr, vyvodíme, že „*mediální gramotnost úzce souvisí s dobrým občanstvím*“³ a je tedy dimenzí současného občana, jak uvádí Jiráček.⁴

Kamil Kopecký, který je bezpochyby jedním z předních odborníků na mediální výchovu v Česku, argumentuje tím, že mediální výchova by měla být ve školství naprostou prioritou a tvrdí, že její priorita by měla být i vyšší než u výchovy literární. Dodává, že nejen že se tomu tak neděje, ale že mediální výchova je v českém školství prioritně velmi nízko, a to přesto, že ji drtivá většina vyučujících vnímá jako důležitou součást vzdělávání.⁵ Toto tvrzení můžeme doložit daty z četných studií, průzkumů a zpráv, které se zaměřovaly na stav mediálního vzdělávání v českém školství.

Ve výzkumu s názvem *Český učitel ve světě médií* je uvedeno, že z celkového počtu respondentů (2155 pedagogů z celé České republiky ve věku 21-82 let) jich 91,6 % souhlasilo s tvrzením, že je mediální výchova důležitá, na druhou stranu necítí potřebu zvyšovat její časovou dotaci.⁶ Důvod neochoty zvyšovat časovou dotaci mediální

³ *Tamtéž.*

⁴ *Tamtéž.*

⁵ KOPECKÝ, Kamil. *Mediální výchova není jen průřezové téma, naopak - je klíčovou součástí vzdělávání a měla by být naprostou prioritou! Je to ale opravdu tak?* Online. Kamil Kopecký. Květen 2023.

Dostupné z: <https://kopeckykamil.cz/index.php/blog/330-mediální-výchova-není-jen-průřezové-téma-naopak-je-klíčovou-součástí-vzdělávání-a-měla-by-být-naprostou-prioritou-je-to-ale-opravdu-tak>. [cit. 2024-06-04].

⁶ KOPECKÝ, Kamil; SZOTKOWSKI, René; MIKULCOVÁ, Klára; VORÁČ, Dominik a KREJČÍ, Veronika. *Český učitel ve světě médií (výzkumná zpráva)*. Online. První: Centrum prevence rizikové virtuální

výchovy můžeme osvětlit zjištěními výzkumu od agentury STEM pro projekt *Jeden svět na školách* (dále JSNS) z roku 2023.⁷ Výzkumu se účastnilo 398 ředitelů a 677 vyučujících na základních a středních školách v ČR. Výzkum jako jedno z několika zjištění prezentuje, že: „*Za hlavní příčinu skutečnosti, že je na školách výuce mediální výchovy věnováno málo pozornosti, označují ředitelé i vyučující školní vzdělávací programy, kvůli nimž musí učitelé probrat velký objem látky a na průřezová témata pak není dostatek času. Podstatnou roli hraje i nejistota samotných vyučujících a nízká podpora státu z hlediska důležitosti tohoto tématu.*“⁸ Velmi alarmující je také zjištění, které dokládá že: „*téměř pětina základních škol (18 %) zapojených do šetření podle svého tvrzení mediální výchovu nevyučuje. U středních škol činí tento podíl 11 %. Respondenti, kteří mediální výchovu nevyučují, se rekrutují častěji z řad SOŠ a SOU a základních škol zřizujících pouze 1. stupeň.*“⁹ Zásadní znepokojujivá zjištění výzkumu (dle autorky práce) o stavu mediálního vzdělávání v českém školství jsou zahrnuté v tomto výčtu:

- ředitelé i vyučující ze základních a středních škol považují výuku mediální výchovy za důležitou;
- mezi vedením škol a vyučujícími mediální výchovy panuje na základních i středních školách relativně velká shoda z hlediska nejdůležitějších témat mediální výchovy;
- vedení škol i vyučující preferují povinné ukotvení mediální výchovy jako průřezového tématu či jednorázové akce a takto je i nejčastěji realizována;
- intenzita výuky mediální výchovy se mezi jednotlivými druhy a typy škol liší, její kvalita se taky značně odlišuje;
- na středních školách je mediální výchova vyučována nejčastěji v rámci občanské výchovy/základů společenských věd, českého jazyka a informatiky;
- vyučující věnující se mediální výchově se ve většině případů nezúčastnili žádného kurzu, semináře či školení, které se týkalo tématu mediální výchovy;

komunikace, 2021. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/149-cesky-ucitel-ve-svete-medii-2021/file>. [cit. 2024-06-05].

⁷ *Stav mediálního vzdělávání na základních a středních školách*. Online. STEM, 2023. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/stav_mv_2023.pdf. [cit. 2024-06-05].

⁸ *Tamtéž*.

⁹ *Tamtéž*.

- tématům mediální výchovy se reálně věnují nejčastěji 1-2 vyučující na škole;
- pro zlepšení stavu mediální výchovy na školách vnímají respondenti jako zásadní vznik metodické podpory pro mediální výchovu;
- chybí koncepce a koordinace mediální výchovy na úrovni školy, vyučující si tvoří vlastní výukové plány;
- chybí evaluace naplnění doporučených očekávaných výstupů mediální výchovy.¹⁰

Shrneme-li zjištění výzkumu, můžeme říci, že mediální výchova je sice vnímána jako důležitá, ale z důvodu nedostatku času a pedagogů ochotných či kompetentních mediální výuky vyučovat, nedostatečného materiálního a metodického vybavení škol a nezavedení jednotné koncepce a koordinace je tato povinná část vzdělávání povětšinou značně zanedbávána. Tyto faktory společně s absencí evaluace naplnění cílů mediální výchovy pravděpodobně vedou ke snížené mediální gramotnosti žáků. Průzkumům mediální gramotnosti u žáků základních a středních škol se opět věnuje projekt *Jeden svět na školách*. Ten v roce 2023 vydal zprávu o stavu mediální gramotnosti těchto skupin. Tato zpráva zjistila, že tato gramotnost je nízká a u studentů středních škol se v porovnání s předchozím šetřením v roce 2018 mírně snížila. V roce 2018 i v roce 2023 si nejlépe vedli žáci gymnázií, nejhůře si vedli žáci středního vzdělávání bez maturity.¹¹ Výzkum také zjistil, že: „respondenti s nejvyšším skórem mediální gramotnosti si nejsilněji uvědomují význam médií pro demokracii.“¹², což podporuje tvrzení Jiráka (zmíněno výše) o podstatnosti mediální gramotnosti pro dobré občanství.

Mediálnímu vzdělávání a jeho realizaci na středních školách se věnuje několik projektů. V rámci těchto projektů vniká řada výukových plánů, metodických dokumentů a mnoho materiál směřujícího ke zlepšení výuky mediální výchovy na základních i středních školách.

¹⁰ *Tamtéž*.

¹¹ *Mediální gramotnost žáků základních a středních škol a jejich postoje k médiím: Závěrečná zpráva z dotazníkového šetření mezi žáky 8. a 9. tříd a studenty středních škol*. Online. Focus, 2023. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumy-setreni/medialni-gramotnost-zaku-2022.pdf>. [cit. 2024-06-05]. Výzkum Mediální gramotnost středoškoláků a žáků základních škol je součástí mediálně vzdělávacích aktivit programu Jeden svět na školách (JSNS) společnosti Člověk v tísni.

¹² *Tamtéž*.

Příkladem je národní projekt *Kurikulum S*, který vymezuje doporučená témata mediální výchovy pro SOV:

- masová média a jejich funkce;
- zpravodajství v médiích;
- tištěná média, především časopisy pro mládež;
- přesvědčování v médiích, reklama v televizi, v denících a v časopisech; skrytá reklama;
- financování médií;
- cenzura v médiích;
- internet;
- digitální hry;
- účinky médií, závislost na médiích.¹³

Stejný projekt dále navrhuje příklady realizace mediální výchovy ve vyučujících předmětech. V předmětech Dějepis a Občanská nauka je doporučeno zaměřit se na funkci médií, média a svobodu slova, potažmo cenzuru v médiích, politické karikatury v médiích, komerční a sociální reklamu a ovlivňování v médiích, bezpečnost při užívání internetu a kritický rozbor a interpretaci textů různého charakteru.¹⁴

Vzdělávací program *Jeden svět na školách* poskytl výukový plán Mediální vzdělávání na středních odborných školách a učilištích, kde vymezuje 5 tematických oblastí:

- sociální sítě a internet;
- analýza mediálních sdělení podle metodické kompetence 5 klíčových otázek;
- zpravodajství;
- nenávistné projevy;
- mediální manipulace.¹⁵

¹³ SZEBESTOVÁ, Zdeňka a kol. Průřezová témata ve výuce žáků odborných škol. Online. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 7-11

¹⁴ *Tamtéž.*

¹⁵ ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina. *MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH A UČILIŠTÍCH: VÝUKOVÝ PLÁN A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE*. Online. Praha: Člověk v tísni, 2021.

K těmto oblastem také poskytují soubor audiovizuálních lekcí využitelných ve výuce, včetně doporučení vyučujících ze SOŠ a SOU, doporučení pořadí, ve kterém lekce procházet, tipy, jak zorganizovat ve škole projektový Den mediální gramotnosti atd.¹⁶

¹⁶ *Tamtéž.*

2 Náležitosti středního vzdělávání v ČR

2.1 Kurikulum a kurikulární dokumenty

Pojem kurikulum je v pedagogice užíván velmi často, jeho teoretické vymezení je však nejen u nás značně komplikované a nejednotné. Problémy vznikají převážně v souvislosti s jazykovou bariérou, v odlišnosti vzdělávacích systémů a obecně v pedagogickém myšlení různých zemí. I v pedagogické sféře má kurikulum s původním významem tohoto slova (z latinského *curre*, tj. *běh, průběh*) mnoho společného, přesto se s termínem spojují i další specifické, odborné významy. Například v německém pojetí je kurikulum chápáno jako učební plány, v pojetí britském zase program výuky, veškeré učení, jež probíhá ve škole nebo v jiných institucích, a to kurikulum jak plánované, tak neplánované apod. Pokud shrneme všechna pojetí kurikula v pedagogice, můžeme jej chápat ve dvou hlavních směrech:

1. „konstruování a analýza konkrétních kurikul a jejich chování v reálných edukačních procesech“¹⁷
2. „získané zkušenosti“.¹⁸

Pro české školství je však nejrelevantnější vymezení kurikula od E. Walterové, která jej definuje několika způsoby a v několika podobách. Dva základní významy pojmu kurikula klasifikuje jako:

- „vzdělávací program, projekt, plán: zahrnuje škálu od programu jednotlivého kurzu nebo vyučovacího předmětu až po komplexní program vzdělávací instituce, tj. plán všech aktivit ve škole“;¹⁹
- „průběh studia a jeho obsah: charakteristika vzdělávací dráhy a obsah zkušenosti, kterou žák získává v době studia“²⁰.

Walterová definuje několik podob kurikula:

- doporučené kurikulum – dokument, který řeší základní koncepční otázky kurikula;

¹⁷ PRŮCHA, Jan. Kurikulum: obsah školní edukace. In: *Moderní pedagogika*. 4. Praha: Portál, 2009, s. 235-269. ISBN 978-80-7367-503-5.

¹⁸ *Tamtéž*.

¹⁹ MIKESKOVÁ, Šárka. Kurikulum – základní pilíř vzdělávání. Online. *Metodický portál RVP.CZ*. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/15567/KURIKULUM---ZAKLADNI-PILIR-VZDELAVANI.html>. [cit. 2024-06-04].

²⁰ *Tamtéž*.

- předepsané kurikulum – oficiální dokument, který je závazný pro určité typy škol nebo pro celý vzdělávací systém;
- realizované kurikulum – to, co učitel skutečně realizuje ve třídě;
- podpůrné kurikulum – učebnice, časové dotace, zaměstnanci školy, vzdělávání učitelů, vybavení školy, které podporuje realizaci předepsaného kurikula;
- hodnotící kurikulum – soubor testů, zkoušek a dalších nástrojů měření;
- osvojené kurikulum – to, co se žáci skutečně naučí.²¹

Dále se rozlišují kurikula zamýšlená, tj. to, co je popsáno a plánováno v kurikulárních dokumentech jako cíle a obsah vzdělávání (souhlasí s doporučeným a předepsaným kurikulem u Walterové). Jakým způsobem a v jaké míře bylo zamýšlené kurikulum předáno žákům ve výuce je obsahem kurikula realizovaného. Dosažené kurikulum (podle Walterové osvojené) obsahuje to učivo z kurikula realizovaného, co si žáci skutečně osvojili. V neposlední řadě se rozlišuje formální, neformální a skryté kurikulum. Formální kurikulum je chápáno jako zahrnující doporučená, předepsaná, realizovaná, podpůrná i hodnotící kurikula dle Walterové. Neformální kurikulum obsahuje aktivity a zkušenosti vztahující se ke škole a žakově samostudiu v domácí přípravě.²² Skryté kurikulum zahrnuje „*tu část školní reality, která vychází z neoficiálních, nepsaných pravidel, která jsou latentní a implicitně zapuštěné v procesu edukace.*“²³

Walterová také vymezuje podpůrné otázky ke tvorbě kurikula. Tyto otázky se ptají na proč, koho, co, kdy, jak, za jakých podmínek a s jakými očekávanými efekty vzdělávat.²⁴

Jak bylo řečeno výše, kurikulum je chápáno také jako vzdělávací program, obsah či plán. Takto je vzdělávání v České republice řízeno sérií strategických a koncepčních dokumentů, které dále vymezují i dokumenty kurikulární. Strategické a koncepční

²¹ *Tamtéž.*

²² JARNÍKOVÁ, Jitka. *Kurikulum*. Online. NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Metodický portál RVP.CZ. 2011. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/I.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kurikulum. [cit. 2024-06-04].

²³ SZÖNYIOVÁ, Anna. *Skryté kurikulum na víceletých gymnáziích*. Online, Bakalářská práce, vedoucí PhDr. František Kalvas, Ph.D. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/40788/1/Skryte%20kurikulum%20na%20viceletych%20gymnaziich.pdf>. [cit. 2024-06-04].

²⁴ *Tamtéž.*

dokumenty jsou státní dokumenty, které se zaměřují na strategické cíle pro řešení konkretizovaných problémů ve vzdělávání a určují směr vzdělávací politiky našeho vzdělávacího systému v dlouhodobém horizontu.²⁵

Následující dokumenty zásadně ovlivňují aktuální vzdělávací politiku státu:

- Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ (dále Strategie 2030+);
- Dlouhodobé záměry vzdělávací politiky ČR;
- Mládež v pohybu a ve zdraví 2024-2028.²⁶

Kurikulární dokumenty mají závaznou formu a jsou klíčové pro cíle, obsah a další náležitosti vzdělávání, potažmo i pro celý vzdělávací systém. Rozeznáváme dvě úrovně kurikulárních dokumentů – úroveň národní a úroveň školní, a to v souladu s principy vzdělávací politiky ve Strategie 2030+, která svým působením nahrazuje, resp. redefinuje části původního Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. bílá kniha) schváleného roku 2001, a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školském zákoně), ve znění pozdějších předpisů.²⁷

Strategie 2030+ je momentálně jedním z nejzásadnějších dokumentů pro českou vzdělávací politiku. Cílem této strategie je „modernizovat vzdělávání tak, aby i dospělí obstáli v dynamickém a neustále se měnícím 21. století“. Vymezuje dva základní strategické cíle: 1) zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život a 2) snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů. Těchto cílů se má dosáhnout skrze systematickou a postupnou změnu vzdělávacího systému.²⁸

Pro jednotlivé etapy vzdělávání jsou vypracovány rámcové vzdělávací programy (dále RVP), které představují státní úroveň kurikulárních dokumentů a vymezují závazné

²⁵ Strategie MŠMT. Online. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT). Edu.cz. C2022. Dostupné z: <https://www.edu.cz/strategie-msmt/>. [cit. 2024-05-20].

²⁶ Strategické a koncepční dokumenty. Online. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Msmt.cz. C2013–2024. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-msmt>. [cit. 2024-05-20].

²⁷ Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů: Systém kurikulárních dokumentů. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_zmeny.pdf. [cit. 2024-05-20].

²⁸ Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Online. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-47-1. [cit. 2024-06-05].

rámce dané etapy vzdělávání (předškolní, základní a střední vzdělávání). Pro každý obor vzdělávání je vytvořeno RVP, které formuluje očekávanou základní úroveň vzdělání pro všechny absolventy dané střední školy (resp. jiné etapy vzdělávání), vymezují závazný vzdělávací obsah a další náležitosti. Na základě RVP jsou následně vytvořeny školní vzdělávací programy (dále ŠVP), které zastupují školní úroveň kurikulárních dokumentů.²⁹ RVP SOV i RVP G navazují na cíle a obsah vzdělávání stanovené RVP základního vzdělávání. Kurikulární dokumenty mají danou strukturu – RVP ZV a RVP G jsou děleny do čtyř částí (A, B, C a D), RVP SOV je děleno do dvanácti kapitol.

RVP pro střední odborné vzdělávání (dále SOV) a vzdělávání zde vymezené vychází ze čtyř cílů vzdělávání pro 21. století (tzv. Delorsovy cíle), které jsou učit se poznávat, učit se učit, učit se být, učit se žít s ostatními. Tyto cíle jsou v RVP SOV dále definovány. RVP SOV usilují o lepší pracovní uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání a jejich připravenost na další vzdělávání či popř. rekvalifikaci, také usilují o absolventovo směřování k vedení kvalitního osobního i občanského života. RVP G je orientované zejména na vybavení absolventa potřebnými kompetencemi k vysokoškolskému vzdělávání. Učivo není v RVP SOV bráno jako cíl vzdělávání, ale jako prostředek k dosažení požadovaných výstupů vzdělávání. Mimo odborného vzdělávání kladou RVP SOV důraz na význam všeobecného vzdělávání, které je chápáno jako významné pro zmíněné odborné vzdělávání, pro získání kompetencí potřebných k výkonu daného povolání, pro celoživotní učení a obecnou připravenost na život v 21. století. V RVP SOV je obsah vzdělávání koncipován nadpředmětově podle vzdělávací oblasti a obsahových okruhů, čímž se usiluje o propojení teorie a praktických dovedností. Je uveden formou požadovaných výsledků vzdělávání a jim odpovídajícího učiva. Zmíněné se dále na školní úrovni transformuje na konkrétní vyučovací předměty. V RVP G je vzdělávací obsah rozdělen do osmi vzdělávacích oblastí, které jsou dále tvořeny jedním či více vzdělávacími obory a obsahují očekávané výstupy a učivo, které jsou pro školní úroveň závazné. Obdobně jako RVP G stanovují RVP SOV průřezová témata závaznými a klíčové kompetence závaznými složkami vzdělávání. Na rozdíl

²⁹ *Tamtéž.*

od RVP G, RVP SOV pokládá základní gramotnosti na stejnou úroveň jako klíčové kompetence.^{30,31}

Tabulka 1 shrnuje popis základních rozdílů mezi státní úrovní kurikulárních dokumentů pro SOV³² a GV:

Tabulka 1 Srovnání RVP SOV a RVP G

Porovnávané prvky	RVP SOV	RVP G
Struktura dokumentu	Děleno do 12 kapitol (nástavbové studium obsahuje pouze 11 kapitol), každá popisuje specifické náležitosti (např. kapitola 1. charakterizuje RVP SOV, funkce a pojetí RVP a vymezuje základní pojmy; kapitola 4. popisuje uplatnění absolventa apod.). ³³	Děleno na 4 části (A, B, C, D), každá obsahuje příbuzné kapitoly (např. Část A zahrnuje kapitolu 1 – vymezení RVP pro gymnázia; popisuje systém kurikulárních dokumentů a principy RVP G). ³⁴ Struktura je tedy bližší RVP ZV.
Cíle	Delorovy cíle – učit se poznávat, učit se učit, učit se být, učit se žít s ostatními; rozvíjení klíčových a odborných kompetencí a základních gramotností a výukové cíle . ³⁵ Převážně cílí na pracovní uplatnění absolventa, praktické i teoretické odborné znalosti, možnost jeho rekvalifikace a vedení ke kvalitnímu životu v souladu se společenskou normou. ³⁶	Vybavení žáka klíčovými kompetencemi, širokým všeobecným vzdělanostním základem . ³⁷ Převážně cílí na možnost absolventa pokračovat v terciálním vzdělávání, tedy vysokoškolském vzdělávání či jiné formě vyššího vzdělávání, a na vedení ke kvalitnímu životu v souladu se společenskou normou. ³⁸

³⁰ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Online. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-_vyznacene_zmeny.pdf. [cit. 2024-05-20].

³¹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-05-20].

³² Jak bylo řečeno výše, pro každý obor ve středním odborném vzdělávání je přiřazen vlastní RVP, takto je tedy 273 různých RVP pro SOV. Pro možnost obecného srovnání RVP SOV a RVP G autorka práce přečetla větší množství těchto dokumentů ze všech kategorií oborů, aby poskytla objektivní srovnání napříč vzdělávacími obory SOV a gymnázií. RVP pro SOV mají společný základ (struktura dokumentu, cíle vzdělávání, klíčové kompetence apod.), liší se tak pouze ve formulaci některých myšlenek (zřídka a v takové míře, kdy se nemění význam sdělení) a ve vymezení odborných náležitostí vzdělávání v daném oboru.

³³ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Online.

³⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Online.

³⁵ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Online.

³⁶ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Online.

³⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Online.

³⁸ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Online.

<p style="text-align: center;">Obsah vzdělávání</p>	<p>Vymezen formou kurikulárních rámců, které zahrnují poznatky z různých oblastí vzdělávání. Strukturováno nadpředmětově do vzdělávacích oblastí a obsahových okruhů, na jejichž základě škola obsah zpracovává do vyučovacích předmětů. Ty dále definují požadované (také předpokládané) výsledky vzdělávání a učivo.³⁹</p>	<p>Vzdělávací obsah je členěn do osmi vzdělávacích oblastí, které jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem či více obsahově blízkými obory, na jejichž základě je tvořen vyučovací předmět. Obsah oborů je členěn do tematických okruhů, celků, témat – členění a řazení však pro školy závazné není. I vyučovací předmět může sestávat z více vzdělávacích oborů, či jejich částí.⁴⁰</p> <p>Vzdělávací obory obsahují očekávané výstupy a učivo, které jsou pro školy v ŠVP závazné.⁴¹</p> <p>Je poskytnuta i nabídka dobrovolných vzdělávacích oborů.⁴²</p>
<p style="text-align: center;">Vzdělávací oblasti</p>	<p>Jazykové vzdělávání a komunikace;</p> <p>Společenskovědní vzdělávání (resp. Občanský vzdělávací základ);</p> <p>Přírodovědné vzdělávání (resp. Biologické a ekologické vzdělávání);</p> <p>Matematické vzdělávání;</p> <p>Estetické vzdělávání;</p> <p>Vzdělávání pro zdraví;</p> <p>Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích (resp. Informatické vzdělávání);</p> <p>Ekonomické vzdělávání;</p> <p>Odborné vzdělávání.^{43,44,45}</p>	<p>Jazyk a jazyková komunikace;</p> <p>Matematika a její aplikace;</p> <p>Člověk a příroda;</p> <p>Člověk a společnost;</p> <p>Člověk a svět práce;</p> <p>Umění a kultura;</p> <p>Člověk a zdraví;</p> <p>Informační a komunikační technologie (resp. Informatika).⁴⁶</p>

³⁹ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace. Online.

⁴⁰ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Online.

⁴¹ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Online.

⁴² Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Online.

⁴³ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace. Online..

⁴⁴ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Online.

⁴⁵ Jednotlivé oblasti mohou být v různých vzdělávacích oborech volitelné nebo se nevyskytovat.

⁴⁶ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Online.

2.2 Klíčové kompetence a gramotnosti

2.2.1 Klíčové kompetence

Vzdělávání základní, gymnaziální, střední, odborné či všeobecné si od roku 2007 mimo osvojení vzdělávacího obsahu klade za cíl žákovo osvojení klíčových kompetencí. V případě odborného vzdělávání i tzv. odborných kompetencí, které zahrnují specifické schopnosti a dovednosti potřebné k vykonávání daného povolání. Klíčové kompetence jsou definovány jako schopnosti a dovednosti, postoje a hodnoty potřebné nejen pro osobní rozvoj a aktivní zapojení do společnosti jedince, ale i pro budoucí uplatnění v jeho životě.⁴⁷ Klíčové kompetence jsou tedy složka, která zajišťuje, že vzdělávání v průběhu předškolního vzdělávání, základní i střední školy není pouze získávání vědomostí, ale i dalších kvalit potřebných pro uplatnění se v osobním, pracovním i společenském životě jako kompetentní jedinec a občan moderní demokratické společnosti.

Klíčové kompetence jsou vzájemně propojené, navzájem se doplňují a rozšiřují. Vzdělávací obsah, veškeré školní aktivity a činnosti jsou tak prostředkem pro osvojování a rozvíjení těchto klíčových kompetencí a jejich následné efektivní praktické užití.⁴⁸

U vyšších stupňů víceletých gymnázií odpovídají klíčové kompetence kompetencím pro čtyřletá gymnázia. Jedná se o následující klíčové kompetence:

- kompetence k učení;
- kompetence k řešení problémů;
- kompetence komunikativní;
- kompetence sociální a personální;
- kompetence občanské;
- kompetence k podnikavosti.⁴⁹

Klíčové kompetence středního odborného vzdělávání zahrnují stejně jako čtyřletá gymnázia kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní a kompetence sociální a personální. RVP SOV dále zahrnuje:

- občanské kompetence a kulturní povědomí;

⁴⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007, 8-9.

⁴⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Klíčové kompetence* [online]. Praha: MŠMT, 2023, s. 10

⁴⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007.

- kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám;
- matematické kompetence;
- kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi.⁵⁰

Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi bylo opatřením ministra školství, mládeže a tělovýchovy (č.j. MSMT-17140/2023-5), vydaným dne 22. srpna 2023 a s účinností od 1. září 2023, změněno na nový koncept Digitální kompetence.⁵¹ Současně je pozměněno i RVP G, jehož součástí kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi nebyla. Digitální kompetence jsou zařazeny do RVP G jako zcela nový koncept a jiné kompetence s podobným charakterem nenahrazují.

2.2.2 Gramotnosti ve vzdělávání

Klíčovými kompetencím jsou významově a účelově velmi podobné základní gramotnosti, resp. klíčové kompetence a gramotnosti jsou pojmy, které jsou vzájemně propojené. Gramotnosti se z původního obecně rozeznávaného významu, kdy se pojmem gramotný člověk vyznačuje člověk se schopností číst a psát, vyvinuly do pojmu využívaného k popisu žákova porozumění, chápání v souvislostech a praktického využívání určitých oblastí. Pokud je tedy žák např. mediálně gramotný, nemá pouze teoretické znalosti z oblasti médií, mediálních sdělení apod., ale tomuto obsahu rozumí a aktivně ho ve svém životě ovládá a využívá.⁵² Strategie 2030+ definuje gramotnost jako: „především schopnost praktického uplatnění znalostí v rozmanitých životních situacích“⁵³ načež „zvyšování dovedností v oblasti základních gramotností vytváří

⁵⁰ Klíčové kompetence. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 53 - 41 - M/04 Masér ve zdravotnictví*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018, s. 10-11.

⁵¹ OPATŘENÍ MINISTRA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, KTERÝM SE MĚNÍ OD 1. 9. 2023 RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO STŘEDNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ. Online. Msmt.cz. C2013–2024. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-3>. [cit. 2024-05-20].

⁵² Předmluva. Online. In: *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010, s. 4. ISBN 978-80-87000-41-0. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani11.pdf. [cit. 2024-03-11].

⁵³ *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Online.

*předpoklady k úspěšnému celoživotnímu učení i k tomu, aby žáci a mladí lidé zažívali úspěch ve škole i v pracovním životě.*⁵⁴

Z velkého počtu gramotností různého charakteru v českém prostředí figurují zejména gramotnosti, jejichž osvojením se zabývají mezinárodní výzkumy PISA. Pro účely těchto šetření a pro propojení podnětů strategických a koncepčních dokumentů EU a OECD s naším chápáním základního vzdělávání se základní gramotnosti dostaly do kurikulárních dokumentů.⁵⁵ V kurikulárních dokumentech na národní úrovni se však jednotlivé gramotnosti vyskytují velmi sporadicky. Na rozdíl od klíčových kompetencí nejsou gramotnosti v těchto dokumentech více popsány (popis často zahrnuje pouze pár vět) a nejsou jim přiřazeny žádné závazné cíle. Gramotnosti jsou více popsány v metodických příručkách a příručkách pro učitele, které se věnují průřezovým tématům a jejich implementaci do výuky, či v příručkách, které se zaměřují na gramotnosti samotné. Z tohoto důvodu vidím smysl v jejich popisu v této práci, přestože v kurikulárních dokumentech mají dosud zdánlivě méněcenný význam v porovnání s klíčovými kompetencemi. Dalším důvodem je plánovaná revize RVP ZV, kde se předpokládá, soudě podle návrhu revize⁵⁶, povýšení základních gramotností (konkrétně se jedná o čtenářskou a pisatelskou, a logicko-matematickou gramotnost) na řádně vymezený obsah vzdělávání.

V RVP ZV je zmíněno 5 různých gramotností (matematická, finanční, čtenářská, občanská a mediální)⁵⁷ a v RVP G 2 gramotnosti (kvantitativní a mediální).⁵⁸ V RVP SOV jsou gramotnosti poprvé zmíněny v kapitole 1.2 – Pojetí rámcových vzdělávacích programů, kde jsou spolu s klíčovými kompetencemi označeny za nedílnou součást vzdělávání. Ve stejné kapitole jsou tyto požadované gramotnosti vyjmenovány; zahrnují čtenářskou, občanskou, finanční, matematickou a digitální gramotnost. Avšak kromě finanční gramotnosti, která je obsahem v souladu se Standardem finanční gramotnosti ve verzi schválené v roce 2017 a má tedy obsah a cíle jasně stanovené, ostatní zmíněné

⁵⁴ *Tamtéž.*

⁵⁵ Valenta, J. (2015) Gramotnosti, kompetence, standardy, indikátory (a ti druzí) I (aneb Výlet do džungle ...). [online] Nepublikovaný rukopis. Dostupný z: <http://pedagogika.ff.cuni.cz/node/15?q=node/15#JV>

⁵⁶ Vzdělávací obsah. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: návrh RVP k veřejné konzultaci*. MŠMT ČR & NPI ČR, 2024, s. 18-19. Dostupné z: <https://revize.rvp.cz/files/2024-03-28-rvp-zv-textova-podoba-vczduvodneni.pdf>. [cit. 2024-05-16].

⁵⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2023.

⁵⁸ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007.

gramotnosti v RVP SOV podrobněji rozvedeny nejsou.⁵⁹ Dále jsou v RVP SOV stejným způsobem zmiňované gramotnosti funkční a pro udržitelnost rozvoje.⁶⁰

Pro účely této práce je podstatná zejména gramotnost čtenářská, gramotnost mediální a gramotnost digitální, které se svou působností a svým obsahem v mnohém překrývají, ale všechny jsou podstatnou součástí mediálního vzdělávání. Bez gramotnosti čtenářské a digitální lze jen stěží rozvíjet gramotnost mediální, jsou tedy její součástí, ale v jejich širším pojetí jsou i jejím determinanem.

Digitální gramotnost

Vymezení konceptu digitální gramotnosti se zdá být velmi komplikovaným cílem, protože se tohoto úkolu za dobu existence termínu digitální gramotnost ujalo velké množství projektů, přičemž všechny jsou do jisté míry podpořeny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy či organizací MŠMT řízenou. Z tohoto důvodu byly vybrány definice obsažené v projektu Podpora rozvoje digitální gramotnosti, který byl realizovaný od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2020 a který poskytuje podrobný ucelený pohled na digitální gramotnost ve vzdělávání předškolním, základním, středním odborném i gymnaziálním.⁶¹

Jedna z definic digitální gramotnosti vychází z obecného pojetí gramotnosti, a to jako schopnosti identifikovat, porozumět, interpretovat, vytvářet, komunikovat, počítat a používat tištěné a písemné materiály spojené s různými kontexty.⁶² Dále je Digitální gramotnost vnímána jako průřezová klíčová kompetence, tedy taková kompetence, bez které nelze plnohodnotně rozvíjet kompetence klíčové. Méně obecněji je dále pojímána jako „soubor digitálních kompetencí (vědomostí, dovedností, postojů, hodnot), které potřebuje jedinec k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při svém zapojení do společenského života.“⁶³

⁵⁹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-05-20].

⁶⁰ *Tamtéž*.

⁶¹ *Projekt Podpora rozvoje digitální gramotnosti*. Online. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ (NÚV). Dostupné z: <https://digigram.cz/>. [cit. 2024-05-18].

⁶² *Vymezení digitální gramotnosti*. Online. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ (NÚV).

<https://digigram.cz/>. Dostupné z: <https://digigram.cz/vymezeni-digitalni-gramotnosti/>. [cit. 2024-05-18].

⁶³ *Tamtéž*.

Pokud pracujeme s digitální gramotností, pracujeme tedy se souborem digitálních kompetencí, které se člení do šesti hlavních oblastí, které jsou následně členěny na dílčí kompetence. Jsou jimi informační a datová kompetence, komunikace a kolaborace, tvorba digitálního obsahu, bezpečnost, řešení problému a technologické kompetence. Pro mediální vzdělávání jsou nejpodstatnější první tři. Ty se zaměřují např. na prohlížení, vyhledávání a filtrování dat, informací a digitálního obsahu a hodnocení těchto dat, na netiketku (pravidla slušného chování na internetu), správu digitální identity, autorská práva a vytváření vlastního digitálního obsahu.⁶⁴

Digitální gramotnost tak zahrnuje tři hlavní oblasti: Instrumentální dovednosti a vědomosti pro efektivní využívání digitálních nástrojů a prostředků; Pokročilé vědomosti a dovednosti pro komunikaci, učení, řešení problémů a participaci; Postoje k využívání příslušných vědomostí a dovedností interkulturním, kritickým, tvůrčím, odpovědným a autonomním způsobem – jednotlivé oblasti mají dále rozpracované předpokládané dovednosti, vědomosti a postoje žáka.⁶⁵ Např. oblast Instrumentální vědomosti a dovednosti předpokládají žákovu schopnost přistupovat k digitálním médiím a využívat je v různých formátech a platformách; vědět o právních a etických souvislostech v oblasti digitálních médií.⁶⁶ Dále v oblasti Pokročilých vědomostí a dovedností se předpokládá, že žák bude mít schopnost komunikovat, vyjadřovat se a spolupracovat prostřednictvím digitálních prostředků; systematicky analyzovat obsah informací ve vztahu k charakteru jejich zdroje.⁶⁷ V oblasti postojů je očekávaná schopnost žáka přistupovat k digitálním aktivitám bezpečně a rozumně – zodpovědný a etický přístup k digitálním médiím; mít kritický postoj k získaným informacím i k vlastním reakcím – reflektivní a analytický přístup k vlivu médií.⁶⁸

Z výše popsaných cílů jasně vyplývá jistá propojenost s gramotností mediální, potažmo čtenářskou gramotností (mediální obsah může mít textovou formu), informační gramotností, počítačovou gramotností a síťovou, resp. internetovou gramotností.

⁶⁴ *Tamtéž.*

⁶⁵ JERÁBEK, Tomáš; VAŇKOVÁ, Petra; FIALOVÁ, Irena a FILIPI, Zbyněk. Rozpracovaný koncept digitální gramotnosti. Online. In: Rozpracovaný koncept digitální gramotnosti. Druhé. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), září 2018, s. 1-9. Dostupné z: <https://digigram.cz/files/2019/06/VM1.1-Koncept-DG.pdf>. [cit. 2024-05-18].

⁶⁶ *Tamtéž.*

⁶⁷ *Tamtéž.*

⁶⁸ *Tamtéž.*

Čtenářská gramotnost

Čtenářskou gramotnost definujeme jako celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka souborem vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot potřebných pro užívání všech druhů textů v kontextech individuálních i sociálních.⁶⁹ Tato definice vznikla v reakci na definice PISA a PIRLS, které zohledňují pouze testovatelné složky čtenářství (např. schopnosti porozumět psaným textům, formám psaného jazyka a o nich dokázat přemýšlet a používat je).⁷⁰

Rozeznáváme několik rovin čtenářské gramotnosti: vztah ke čtení; doslovné porozumění; vysuzování a hodnocení; metakognice; sdílení a aplikace – ty předpokládají žákovy dovednosti, jako např. dekodovat psané texty a budovat porozumění na doslovné úrovni se zapojením dosavadních znalostí a zkušenosti; schopnost vyvozovat z přečteného textu závěry a kriticky je hodnotit z různých hledisek včetně sledování autorových záměrů; schopnost své chápání textu porovnávat s jeho společensky sdílenými informacemi, apod.⁷¹

Dokud bude značná část předávaných informací ve školním, pracovním, společenském i osobním prostředí v textové podobě, osvojení si jisté úrovně čtenářské gramotnosti bude zásadní vlastností pro praktické uplatnění člověka v životě. Bez čtenářské gramotnosti se také neobejde mediální výchova, která si zakládá, mimo jiné, na kritickém hodnocení obsahů mediálních sdělení.

Mediální gramotnost

Podobně jako u gramotností popsaných výše, i u mediální gramotnosti není mezi akademiky a experty jednotná definice a vymezení obsahu. Proto jsou vybrány a poskytnuty definice z různých zdrojů, které jsou pro pedagogickou veřejnost relevantní (soudě podle organizací a institucí zaštiťujících projekty a dokumenty, ze kterých byly tyto definice převzaty – jmenovitě se jedná o organizaci Člověk v tísni, Evropský parlament a Rada a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy). Jako první v pořadí je

⁶⁹ *Čtenářská gramotnost ve výuce: Metodická příručka*. Online. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87000-99-1. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf. [cit. 2024-05-18].

⁷⁰ *Tamtéž*.

⁷¹ *Tamtéž*.

uvedena definice poskytnutá směrnicí Evropského parlamentu a Radou, která je svým původem nejrelevantnější a na jejímž základě se formulují i definice následující. Všechny dále uvedené definice zachovávají cíle mediální gramotnosti vymezené ve zmíněné směrnici, kterými jsou: schopnost ovládat média všeho druhu pro rozmanité osobní, vzdělávací i pracovní účely, schopnost mediální sdělení kriticky analyzovat a vytvářet je v souladu s danými pravidly komunikace. Liší se ale ve svém rozsahu a případném poskytnutí obsahů či dalšího dělení a konkrétních výstupů této gramotnosti.

„*‘Mediální gramotnost‘ znamená dovednosti, znalosti a porozumění, které občanům umožňují efektivní a bezpečné využívání médií. Aby měli občané možnost přístupu k informacím a aby mohli využívat, kriticky posuzovat a vytvářet mediální obsah odpovědnou a bezpečnou formou, potřebují pokročilé dovednosti v oblasti mediální gramotnosti. Mediální gramotnost by se neměla omezovat na výuku o nástrojích a technologiích, nýbrž by se měla soustředit na to, aby občany vybavila schopností kritického myšlení potřebnou k vytvoření úsudku, analýze komplexních skutečností a rozeznání rozdílu mezi názorem a skutečností. Je proto nezbytné, aby poskytovatelé mediálních služeb a poskytovatelé platform pro sdílení videonahrávek, ve spolupráci se všemi příslušnými aktéry, podporovali rozvoj mediální gramotnosti u všech vrstev společnosti, u občanů každého věku a pro všechna média a aby byl pokrok v této oblasti důkladně sledován.*“⁷² Takto definuje a hovoří o významu mediální gramotnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady 2018/1808, kterou se změnila směrnice č. 2010/13/EU o Audiovizuálních mediálních službách.⁷³

Definice projektu *Jeden svět na školách*, zaštiťovaný organizací *Člověk v tísni* vymezuje digitální gramotnost jako „souhrn vědomostí, dovedností i postojů týkajících se tradičních i digitálních médií“⁷⁴, načež přikládá příklady zmiňovaného:

- znalost mediální logiky (vznik mediálního sdělení, fungování mediálního průmyslu),
- dovednost analyzovat různé typy mediálních sdělení a dokázat posoudit relevanci a důvěryhodnost nalezených informací,

⁷² *Směrnice o audiovizuálních mediálních službách*. Online. Ministerstvo kultury. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/smernice-o-audiovizualnich-medialnich-sluzbach-cs-492>. [cit. 2024-05-25].

⁷³ *Tamtéž*.

⁷⁴ ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina. *MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH A UČILIŠTÍCH: VÝUKOVÝ PLÁN A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE*. Online. Praha: Člověk v tísni, 2021. ISBN 978-80-7591-048-6. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/mv_publicace_pro_sos_sou.pdf. [cit. 2024-05-18].

- umět se pohybovat na internetu bezpečně,
- uvědomovat si roli médií v širším společenském dění a jejich význam pro demokracii.⁷⁵

Projekt také jmenuje mediální gramotnost tzv. klíčovou kompetencí pro život v 21. století, která se osvojuje dlouhodobým procesem zahrnujícím získávání znalostí o chodu médií, změnách platform, učení se jednotlivým dovednostem a zdokonalování se v nich (např. dovednost vyhledávání informací o autorovi článku, zabezpečení svého účtu na sociálních sítích apod.) a přemýšlení nad získanými poznatky a jejich vztah ke každodennímu životu.⁷⁶ Dále je uvedeno, že projekt vnímá mediální gramotnost jako kompetenci zahrnující i části z informační gramotnosti a gramotnosti digitální.⁷⁷

Poslední vybranou definicí je definice podle dokumentu hovořícím o mediální gramotnosti dospělých, od projektu Evropské agentury pro učení dospělých. Projekt Evropské agentury definuje mediální gramotnost jako „*soubor znalostí, dovedností, kompetencí, hodnot a postojů potřebných pro orientaci v nabídce mediálních produktů, schopnost uceleně a poučně nakládat s mediální produkcí, vyhledávat, analyzovat, kriticky vnímat a hodnotit obsah mediálních sdělení a vytvářet vlastní mediální obsahy*“.⁷⁸ Dále tento dokument orientačně rozděluje mediální gramotnost do tří okruhů zahrnujících znalosti, dovednosti, kompetence, hodnoty a postoje člověka mediálně gramotného:

- Okruh – Základní poznatky o roli a fungování médií
 - povědomí o roli a vlivu médií v každodenním životě i v životě společnosti,
 - znalost různých typů médií a jejich užívání v každodenním životě,
 - znalost a porozumění principům fungování médií a jejich možných účinků,
 - schopnost chápat vztah mediálního sdělení a reality,
 - znalost potenciálních rizik mediální produkce a způsobů jejich možné eliminace.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ *Mediální gramotnost dospělých*. Online. Národní pedagogický institut České republiky, 2022. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/EAAL/Medi%C3%A1ln%C3%AD_gramotnost.pdf. [cit. 2024-05-18]. Dokument vznikl v projektu Evropská agenda pro učení dospělých (2022), více o projektu na www.eaal.cz.

- Okruh – Analýza a hodnocení mediálních sdělení
 - schopnost porozumět mediálním obsahům a kriticky posoudit věrohodnost (pravdivost) mediálního sdělení, případně zvážit jeho možný dopad,
 - schopnost analyzovat a vyhodnotit záměr mediálního sdělení a perspektivu autora,
 - schopnost kriticky vnímat mediální sdělení, odlišit fakta od názorů,
 - schopnost rozpoznat falešné zprávy a identifikovat jejich znaky (propaganda, fake news, hoax, spinning).
- Okruh – Vlastní mediální produkce
 - porozumění procesům mediální produkce a způsobům přispívání do mediálního prostoru,
 - schopnost rozpoznat možný dopad vlastního mediálního sdělení na veřejnost a přijmout za něj odpovědnost, vytvářet mediální obsah s ohledem na ostatní,
 - při vytváření a zveřejňování vlastních mediálních obsahů uplatňovat pravidla netikety a dodržovat autorská práva,
 - schopnost vytvořit jednoduché mediální sdělení ve vybraném médiu,
 - schopnost vyjádřit svůj záměr pro tvorbu vlastní mediální produkce,
 - schopnost zhodnotit vlastní mediální produkci.⁷⁹

Z důvodu poskytnutí konkrétních kompetencí mediální gramotnost bude pro další účely této práce zacházeno právě s touto definicí.

⁷⁹ *Tamtéž.*

3 Střední vzdělávání

Střední školy poskytují vyšší sekundární vzdělávání všeobecného či odborného charakteru. U odborných středních škol může být podíl všeobecně vzdělávací složky nižší či vyšší. Cílem středního vzdělávání je připravit žáky k výkonu povolání a pracovních činností nebo je připravit k dalšímu vzdělávání v nástavbovém studiu, ve vyšším odborném vzdělávání, vysokoškolském vzdělávání či v dalších formách. Dále „*vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení*“⁸⁰ a „*rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince*“⁸¹. Sekundární vzdělávání může také poskytovat vzdělávání umělecké. Školy poskytující toto vzdělávání se nazývají konzervatoře a realizují se jako šestileté nebo osmileté programy, které odpovídají vyšší sekundární a terciální úrovni vzdělávání.⁸² Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále školský zákon) vymezuje následující stupně středního vzdělání:

- střední vzdělání;
- střední vzdělání s výučním listem;
- střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Těchto stupňů dosahuje žák úspěšným ukončením příslušného vzdělávacího programu. V případě, že není střední vzdělání zakončeno výučním listem nebo maturitní zkouškou, popř. obojím, jedná se o typ středního vzdělání, které je ukončeno vysvědčením. Stupně středního vzdělávání dosáhne žák, který úspěšně ukončil vzdělávací program v délce 1 roku až 2 let denní formy vzdělávání. Stupně středního vzdělávání s výučním listem se dosahuje úspěšným dokončením vzdělávacího programu v délce 2 nebo 3 let nebo vzdělávacího programu zkráceného studia se stejným účelem. Úspěšným ukončením vzdělávacích programů gymnázií, vzdělávacího programu v délce 4 let, vzdělávacího programu nástavbového studia či zkráceného studia se stejným účelem žák dosáhne stupně středního vzdělání s maturitní zkouškou.⁸³ O nástavbovém

⁸⁰ Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Online. In: AION CS. Zákony pro lidi. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561?text=>. [cit. 2024-06-05].

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

a zkráceném studiu pro získání středního vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou dále pojednává hlava III školského zákona.

Střední vzdělání je poskytováno žákům, kteří splnili povinnou školní docházku nebo ukončil základní vzdělávání, a kteří splnili podmínky pro přijetí, které stanovili ředitelé těch středních škol, na které se žák hlásí. Ředitel školy rozhoduje o přijetí uchazeče na základě přijímacího řízení, jehož náležitosti jsou popsány ve školském zákoně.⁸⁴

Střední vzdělávání se uskutečňuje ve formě denní, večerní, distanční či kombinované a výsledné vzdělání je ve všech formách rovnocenné. Délka jiných, než denních forem vzdělávání může být delší o nejvýše 1 rok. Tyto formy se od sebe liší organizací výuky. Pokud je výuka pravidelně každý den v pětidenním týdnu v průběhu školního roku, jedná se o formu denní. Při večerní formě vzdělávání výuka probíhá pravidelně několikrát v týdnu v rozsahu 10 až 18 hodin, a to zpravidla odpoledne a ve večerních hodinách. Dálková forma využívá převážně samostatné studium spojené s konzultacemi a distanční forma samostatné studium opírá o informační technologie. Kombinovaná forma střídá denní formu a jiné formy vzdělávání z výše jmenovaných.⁸⁵

Střední školy se často nazývají středními odbornými učitelišti, středními odbornými školami, gymnázii, středními učitelišti apod. V Zákoně o soustavě základních a středních škol č. 29/1984 Sb., tedy zákoně, který byl nahrazen dnes platným zákonem č. 561/2004 Sb., se rozlišovaly druhy škol na základě dnes nazývaného stupně a kategorií vzdělávání. Jako druhy škol byly vymezeny střední odborná učitelště, střední odborné školy, gymnázia a učitelště.⁸⁶ Přestože toto vymezení bylo formálně i prakticky zrušeno změnami, které zavedl zákon č. 561/2004, některé střední školy si ponechaly druh, kterým se dříve charakterizovaly, v jejich aktuálním názvu. Zákon č. 561/2004 Sb. nerozeznává druhy středních škol, ale stupně středního vzdělání, vzdělávací obory a jejich kategorie. Stupně středního vzdělání v různých kategoriích tedy není určeno druhem střední školy, neboť dnes může jedna škola nabízet více stupňů vzdělání v různých kategoriích.⁸⁷

⁸⁴ *Tamtéž.*

⁸⁵ *Tamtéž.*

⁸⁶ *Zákon č. 29/1984 Sb. Zákon o soustavě základních a středních škol (školský zákon).* Online. In: AION CS. *Zákony pro lidi.* 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-29/zneni-20041001#cast3>. [cit. 2024-06-05].

⁸⁷ *Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).*

Obory vzdělání jsou definovány ve školském zákoně a dále v nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání je uvedena soustava těchto oborů vzdělání. V nich lze dosáhnout základního a středního vzdělání, všech stupňů středního, vyššího odborného vzdělání v konzervatoři a vyššího odborného vzdělání. Nařízení také uvádí návaznost oborů vzdělání na obory vzdělání podle předchozích právních předpisů, návaznost oborů vzdělání pro uchazeče přijímané do nástavbového studia, podmínky zdravotní způsobilosti uchazeče o vzdělávání a další náležitosti. Pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělání je vydaný příslušný Rámcový vzdělávací program.⁸⁸

V příloze č. 1 nařízení vlády č. 211/2010 Sb. je kategorizace oborů vzdělání dále vysvětlena. Kód oboru vzdělání se rozděluje na čtyři části:

- Skupina oborů vzdělání,
- Obor vzdělání,
- Kategorie dosaženého vzdělání,
- Pořadové číslo.⁸⁹

Skupin oborů vzdělání je celkem jednatřicet a každá skupina má přiřazené číslo. Do těchto skupin patří např. Ekologie a ochrana životního prostředí (číslo 16), informatické obory (číslo 18), elektrotechnika, telekomunikační technologie a výpočetní technika (číslo 26), obecná příprava (číslo 79) a další. Obor vzdělání je také definován konkrétním číslem a pořadové číslo usnadňuje orientaci ve skupině oborů vzdělání.⁹⁰

Kategorie dosaženého vzdělání jsou označovány kapitálními písmeny abecedy a jsou následovné:

- **B, C** Obory vzdělání poskytující základní vzdělání s výjimkou oborů vzdělání 78-62-C/01 Praktická škola jednoletá a 78-62-C/02 Praktická škola dvouletá, které poskytují střední vzdělání,
- **J** Obory vzdělání poskytující střední vzdělání (bez výučního listu a maturitní zkoušky),

⁸⁸ Nařízení vlády č. 211/2010 Sb.: Nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání. Online. Zákony pro lidi. AION CS, 2010. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-211>. [cit. 2024-05-25].

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

- **E** Dvouleté a tříleté obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem (určené hlavně pro žáky se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním; jsou koncipovány s nižšími nároky v oblasti všeobecného i obecně odborného vzdělání; absolventi jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání),
- **H** Obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem,
- **L** Obory vzdělání poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou; v případě, že pořadové číslo začíná číslicemi 0 až 4, jedná se o obory vzdělání poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou, u kterých je součástí vzdělávání i odborný výcvik; v případě, že pořadové číslo začíná číslicí 5, jedná se o obory vzdělání nástavbového studia poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou,
- **K, M** Obory vzdělání poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou,
- **N** Obory vzdělání poskytující vyšší odborné vzdělání,
- **P** Obory vzdělání poskytující vyšší odborné vzdělání v konzervatoři.⁹¹

⁹¹ *Tamtéž.*

4 Obecná charakteristika průřezových témat

Průřezová témata (dále PT) jsou podle RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa, které tvoří povinnou součást základního vzdělávání.⁹²

Je nesmírně důležité, aby žáci měli schopnost čelit obtížným situacím a tématům, která je v jejich budoucím životě nepochybně čekají. PT obsahují silný výchovný aspekt a napomáhají osobnostnímu a charakterovému rozvoji žáků, který vede k vybavení žáků dovednostmi potřebnými k zvládnutí těchto komplikovaných situací. V neposlední řadě PT také vedou k utváření postojů žáků. PT se svým charakterem silně překrývají se vzdělávací oblastí Člověk a společnost, přesahují i do ostatních vzdělávacích oblastí. Svou podmíněností v aktuálnosti jsou však PT jedinečná a odlišná od jiných vzdělávacích oblastí nebo oborů.⁹³

PT jsou však i povinnou součástí všeobecného i odborného středního vzdělávání. Zařazení PT do RVP pro gymnázia (RVP G) i RVP pro střední odborné vzdělávání (RVP SOV) je stejné jako u RVP ZV. Jedná se o aktuální témata ovlivňující převážně postoje a hodnotový systém žáků, také ale přispívají k rozvoji klíčových kompetencí. Průřezová témata pro základní vzdělání jsou následující:

- Osobnostní a sociální výchova;
- Výchova demokratického občana;
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech;
- Multikulturní výchova;
- Environmentální výchova;
- Mediální výchova.⁹⁴

V RVP G jsou povinným obsahem průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova;
- Environmentální výchova;
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech;
- Multikulturní výchova;

⁹² Průřezová témata: RVP ZV s odkazy a poznámkami. NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. *Digifolio.rvp.cz* [online].

⁹³ *Tamtéž*.

⁹⁴ Průřezová témata. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023, s. 125. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_zmeny.pdf. [cit. 2024-06-17].

- Mediální výchova.⁹⁵

Šestiletá gymnázia jsou povinna začlenit do svého vzdělávacího plánu celé průřezové téma "Výchova demokratického občana" z RVP ZV. Kromě toho musejí zahrnout do svého vzdělávacího obsahu všechna průřezová témata z RVP G. Ostatní průřezová témata z RVP ZV mohou být zařazena volitelně, pokud to přispívá k výchovným a vzdělávacím cílům školy. Jejich začlenění by mělo být provedeno tak, aby přispívalo k celkovému rozvoji žáků a splňovalo pedagogické potřeby školy. Na nižším stupni osmiletých gymnázií je nutné začlenit do vzdělávacího plánu všechna průřezová témata RVP ZV. Z průřezových témat RVP ZV musí být celé zařazeno téma "Výchova demokratického občana", a z ostatních průřezových témat škola musí zařadit alespoň některé tematické okruhy. Tímto způsobem by měla škola připravit žáky na zvládnutí tematických okruhů průřezových témat obsažených v RVP G.⁹⁶

PT pro gymnázia zpravidla rozšiřují již osvojené znalosti a postoje z PT pro základní vzdělávání.

Průřezová témata pro střední odborné vzdělávání se však od PT pro základní vzdělávání značně odlišují. A to nejen svými tématy, ale i svým rozsahem. RVP pro střední odborné vzdělávání (RVP SOV) rozeznává následující PT:

- Občan v demokratické společnosti (nevyskytuje se v nastavbovém studiu);
- Člověk a životní prostředí;
- Člověk a svět práce;
- Informační a komunikační technologie.⁹⁷

PT Informační a komunikační technologie, obsažené v RVP SOV, bylo v návaznosti na revizi RVP ZV, aktualizaci RVP G a rapidní vývoj v oblasti ICT, značí akutní potřebu pro přizpůsobení vzdělávání stále se rozšiřujícímu digitálnímu světu, pozměněno opatřením ministra školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 22. srpna 2023. Tímto opatřením se mění RVP pro kategorie dosaženého vzdělání E, J, H, M (včetně

⁹⁵ Průřezová témata. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 70. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-_vyznacene_zmeny.pdf. [cit. 2024-06-17].

⁹⁶ Průřezová témata. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023, s. 125.

⁹⁷ Průřezová témata. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 69-80. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-06-17].

konzervatoří a lyceí), L0 a L5 v souladu s § 4 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Tato změna zahrnuje zavedení nového pojetí Informatického vzdělávání s nově koncipovanou **Digitální kompetencí** a průřezovým tématem **Člověk a digitální svět**, které jsou začleněny do všeobecně vzdělávací složky kurikula. Školy mají možnost tyto změny zapracovat do svých ŠVP již od 1. září 2023. Povinnost vyučovat dle aktualizovaného kurikula však nastává od 1. září roku 2025, a to pro všechny výše zmíněné kategorie oborů vzdělávání.⁹⁸

Vzhledem k blízkému praktickému uplatnění těchto změn se tato práce v analýze RVP zaměřuje jednak na starší, ale v době vypracovávání práce stále uplatňovanou koncepci PT Informačních a komunikačních technologií, jednak na koncepci novou, tedy na PT s názvem Člověk a digitální svět.

Všechna PT ve všech RVP mají jednotná úvodní zpracování, kdy je v úvodu popsána charakteristika daného PT se zřetelem na jeho význam v dané úrovni vzdělávání, jejich vztah ke vzdělávacím oblastem a jejich přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblastech vědomostí, dovedností, schopností, tak postojů a hodnot. Dále všechna PT obsahují tematické okruhy, které poskytují nabídku tematických činností či námětů pro výuku daného PT.

Integrace do výuky

Základní škola je povinna na 1. i na 2. stupni zařadit do výuky všechny tematické okruhy jednotlivých PT. Tak i na středních odborných školách nebo gymnáziích je škola povinna zahrnout do výuky veškeré PT včetně všech jejich tematických okruhů. Každé PT v podobě jednotlivého tematického okruhu nebo v celistvé podobě však nemusí být zastoupeno v každém ročníku. Škola tak má volnost v možnostech, jak PT do svého ŠVP integrovat. PT nebo i jednotlivé tematické okruhy daného PT tak mohou být realizovány několika způsoby.⁹⁹ Škola tak má relativní svobodu na vytvoření vhodného plánu

⁹⁸ OPATŘENÍ MINISTRA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, KTERÝM SE MĚNÍ OD 1. 9. 2023 RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO STŘEDNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ. Online. Msmt.cz. C2013–2024. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-3>. [cit. 2024-05-20].

⁹⁹ Průřezová témata. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2023, s. 125

integrace, který tak splní požadavky dané RVP ZV i požadavky pro např. zaměření školy. Škola může na jednotlivá témata klást větší důraz, věnovat jim více času podle vlastní potřeby.¹⁰⁰

Mezi způsoby integrace PT do výuky patří:

1. aplikace v jednotlivých vyučovacích předmětech,
2. součást nadpředmětových aktivit (př. žákovské projekty, besedy, exkurze, výlety, kurzy apod.),
3. samostatné vyučovací předměty a vyučovací moduly.¹⁰¹

PT se však mohou aplikovat i v tzv. skrytém kurikulu. Příkladem je demokratické klima školy, kdy je žák pouhou existencí v podobném edukačním prostředí vychováván k demokratickým principům.¹⁰²

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ SZEBESTOVÁ, Zdeňka a kol. Průřezová témata ve výuce žáků odborných škol. Online. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 5..

¹⁰² Tamtéž.

5 Charakteristika společenskovedního vzdělávání na SŠ

Vzdělávací obor Občanský a společenskovední základ

Občanský a společenskovední základ je vzdělávací obor vzdělávací oblasti Člověk a společnost v RVP G. Žák se za pomoci této vzdělávací oblasti učí kriticky reflektovat společenskou skutečnost a porozumět jejímu historickému zdůvodnění a aplikovat tyto dovednosti do současnosti. Důležitým cílem je posilování respektu k demokracii a jejím principům a hodnotám, díky nimž se i žák stává zodpovědným občanem našeho státu.¹⁰³

Vzdělávací obsah je dělen do 6 oblastí: Člověk jako jedinec, Člověk ve společnosti, Občan ve státě, Občan a právo, Mezinárodní vztahy, globální svět a Úvod do filozofie a religionistiky. Všechny oblasti dále definují očekávané výstupy a učivo. Obsahy žákům poskytují znalosti v rozsahu hodném gymnaziálního vzdělávání dle RVP G z vědních oborů jako je politologie, sociologie, psychologie, ekonomie, práva, filozofie, etiky a religionistiky.¹⁰⁴

Vzdělávací oblast Společenskovední vzdělávání

Vzdělávací oblast Společenskovední vzdělávání je součástí kurikulárních rámců vzdělávacích oborů středního odborného vzdělávání kategorie L, M a H. Vzdělávací obsah si klade několik cílů např. připravit žáky na aktivní a odpovědný život v demokratickém státě, pozitivně ovlivňovat hodnoty žáků a směřovat je ke slušnosti a odpovědnosti v lidských i občanských oblastech. Oblast také kultivuje žákovo historické vědomí, učí je uvědomovat si vlastní identitu, vede je ke kritickému uvažování, aby předcházeli manipulaci apod.¹⁰⁵

Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci získali a rozvinuli obecné kompetence, které jim umožní využívat společenskovední vědomosti a dovednosti v praktickém životě, zejména při interakci s lidmi a institucemi, při řešení otázek politického, filozoficko-etického, právního a sociálního charakteru; kriticky hodnotit informace

¹⁰³ Občanský a společenskovední základ. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 39-43. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-_vyznacene_zmeny.pdf. [cit. 2024-05-26].

¹⁰⁴ *Tamtéž*.

¹⁰⁵ Společenskovední vzdělávání. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, s. 22-27. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-05-26].

z různých zdrojů, včetně verbálních, ikonických a kombinovaných textů; a formulovat své názory na sociální, politické, ekonomické a etické otázky správně a s řádnou argumentací, a následně o nich debatovat s partnery. Společenskovědní vzdělávání usiluje o formování odpovědného, čestného a demokraticky smýšlejícího občana, který respektuje lidská práva, kriticky posuzuje realitu, chrání životní prostředí, váží si hodnoty lidské práce, odmítá předsudky a hledá odpovědi na filozofické a etické otázky.¹⁰⁶

Kromě výše uvedeného si společenskovědní oblast vzdělávání klade za cíl kultivovat a posilovat mediální a finanční gramotnost žáků.¹⁰⁷

Učivo zahrnuté do této oblasti zahrnuje dějiny starověku, novověku a studovaného oboru, dále témata rozmanitosti soudobého světa, integrace a dezintegrace a vztahu České republiky k mezinárodním strukturám a mezinárodním konfliktům. Dalším učivem je společnost a kultura, víra, národnosti, etnika a gender, základy a otázky finanční gramotnosti, základy politologie, politického uspořádání globalizovaného světa, občanská participace a formy a uspořádání státu, základy práva a v neposlední řadě praktická filosofie.¹⁰⁸

Na školní úrovni se tato vzdělávací oblast může realizovat jako celek v jednom vyučovacího předmětu nebo se dle požadavků a charakteru školy může rozdělit a dané učivo tak lze zahrnout do jiných vyučovacích předmětů. Škola také může vzdělávací oblast rozdělit na několik celků, které se budou realizovat jako více vyučovacích předmětů. Jakým způsobem bude škola postupovat je na řediteli školy.¹⁰⁹

¹⁰⁶ *Tamtéž.*

¹⁰⁷ *Tamtéž.*

¹⁰⁸ *Tamtéž.*

¹⁰⁹ *Tamtéž.*

6 Charakteristika vybraných vzdělávacích oborů

Pro cíle této práce byly vybrány následující vzdělávací obory středních škol, které poskytnou vzájemné srovnání mediálního vzdělávání v oborech různých cílů a charakteristik. Jednotlivé vzdělávací obory jsou v této kapitole stručně popsány se zřetelem na uplatnění absolventů.

Jedná se o obory kategorie M, L, H a K, konkrétně o následující vzdělávací obory:

- 26-45-M/01 – Telekomunikace;
- 64-41-L/51 – Podnikání;
- 26-51-H/02 – Elektrikář silnoproud;
- 79-41-K/41 – Gymnázium.

Vzdělávací obor 26-45-M/01 – Telekomunikace

Telekomunikace je vzdělávací obor ze skupiny 26, tedy skupiny oborů zaměřené na elektroniku, telekomunikační a výpočetní techniku. Jedná se o obor zakončený maturitní zkouškou. Absolvent tohoto oboru si po úspěšném ukončení vzdělávání osvojil klíčové kompetence a řadu odborných kompetencí zahrnující např. kompetenci provádět odborné činnosti v oblasti datových sítí apod. Uplatnění absolventa je především při montáži, demontáži, oživování, zkoušení a provozní údržbě zařízení s datovou komunikací, výrobě a montáži a opravách zařízení a systémů pro přenos dat, zabezpečování technického provozu komunikačních a datových sítí a zajišťování datových služeb.¹¹⁰

Vzdělávací oblasti jsou povinné. Jedná se o oblasti: Jazykové vzdělávání a komunikace, Společenskovědní vzdělávání, Přírodovědní vzdělávání, Matematické vzdělávání, Estetické vzdělávání, Vzdělávání pro zdraví, Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích (resp. Informatické vzdělávání), Ekonomické vzdělávání a vzdělávání odborné. Odborné vzdělávání obsahuje okruhy Elektrotechnika, Technické kreslení, Digitální technika a Telekomunikace.¹¹¹

¹¹⁰ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace.* Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-05-20].

¹¹¹ *Tamtéž.*

Obor vzdělávání se realizuje jako denní forma vzdělávání s dobou studia 4 roky, či 2 roky studia pro uchazeče, kteří již získali střední vzdělání s maturitní zkouškou. Může se však realizovat i večerní, dálkovou či kombinovanou formou vzdělávání. Dosažený stupeň vzdělání je střední vzdělání s maturitní zkouškou a kvalifikační úrovní EQF 4 (dle Evropského rámce kvalifikací).¹¹²

Vzdělávací obor 26-51-H/02 – Elektrikář silnoproud

Elektrikář silnoproud je vzdělávací obor ze stejné skupiny jako vzdělávací obor telekomunikace, je tedy odborně zaměřený na elektroniku, telekomunikační a výpočetní techniku. Tento obor je zakončený získáním výučního listu. Absolventi se uplatní v povolání elektrikář na pracovních pozicích jako např. provozní elektrikář, opravář elektronických zařízení apod. Osvojili si řadu odborných i všeobecných znalostí a dovedností, klíčové kompetence a odborné kompetence zásadní k výkonu povolání elektrikáře. Absolvent tohoto oboru dosahuje i požadavků trhu práce vycházející ze standardů úplné profesní kvalifikace – v RVP je tedy přímá návaznost na Národní soustavu kvalifikací.¹¹³

Všechny vzdělávací oblasti jsou stejné jako u výše zmíněného oboru Telekomunikace, rozdílné jsou pouze okruhy odborného vzdělávání, které zahrnují Elektrotechniku, Elektrotechnická měření a Elektrotechnické instalace, montáže a opravy.¹¹⁴

Vzdělávání probíhá formou denního vzdělávání po dobu 3 let, popř. 1 až 2 let v denní formě ve zkráceném studiu pro uchazeče, kteří již ukončili jiné střední vzdělávání. Dosažený stupeň vzdělávání je střední vzdělání s výučním listem a kvalifikační úrovní EQF 3.¹¹⁵

¹¹² *Tamtéž.*

¹¹³ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 51 – H/02 Elektrikář - silnoproud.* Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-51-H0102.pdf>. [cit. 2024-05-20].

¹¹⁴ *Tamtéž.*

¹¹⁵ *Tamtéž.*

Vzdělávací obor 64-41-L/51 – Podnikání

Vzdělávací obor podnikání je nástavbové studium (studium pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem¹¹⁶) ze skupiny 64, tedy skupiny oborů se zaměřením na podnikání v oborech nebo odvětvích. Obdobně jako vzdělávací obor komunikace si absolvent tohoto oboru na konci svého vzdělávání osvojil základní kompetence na úrovni specifikované pro daný typ vzdělávání, odborné kompetence potřebné k výkonu povolání (např. kompetenci provádět administrativní činnosti či provádět základní podnikové činnosti) a všeobecné i odborné znalosti a dovednosti v rozsahu daném RVP. Absolvent se uplatňuje zejména ve výkonu ekonomické, provozně-ekonomické, obchodní a administrativní činnosti, je schopen vést vlastní firmu v profesní oblasti, ve které si získal předchozí vzdělání.¹¹⁷

Vzdělávací oblasti Společenskovední vzdělávání, Přírodovědné vzdělávání a Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích (resp. Informační vzdělávání) jsou volitelné; Jazykové vzdělávání a komunikace, Matematické vzdělávání, Estetické vzdělávání a Vzdělávání pro zdraví jsou povinné. Odborné vzdělávání obsahuje obsahové okruhy Ekonomika a právo (součástí je vzdělávací oblast Ekonomické vzdělávání), Účetnictví a daně a Písemná a ústní komunikace.¹¹⁸

Obor se realizuje ve formě denního vzdělávání s dobou studia 2 roky. Může se realizovat opět jako večerní, dálková či kombinovaná forma vzdělávání. Absolvent dosahuje středního vzdělání s maturitní zkouškou a kvalifikační úrovní EQF 4.¹¹⁹

Vzdělávací obor 79-41-K/41 – Gymnázium

Střední všeobecné vzdělávací obory mohou být dále děleny podle počtu let studia (čtyřletá, šestiletá či osmiletá gymnázia) či podle dalších zaměření (dvojjazyčná gymnázia, gymnázia v angličtině či gymnázia se sportovní přípravou).¹²⁰ Tato práce se

¹¹⁶ Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Online. AION CS, 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast4>. [cit. 2024-05-20].

¹¹⁷ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 64 – 41 – L/51 Podnikání. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/64-41-L51.pdf>. [cit. 2024-05-20].

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Gymnázia. Online. Národní ústav pro vzdělávání. C2011 – 2022. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/gymnazia.html>. [cit. 2024-05-25].

zaměřuje pouze na vzdělávací obor s kódem 79-41-K/41, tedy na čtyřleté gymnázium bez další specializace.

Absolvent gymnaziálního vzdělávání si osvojil úroveň klíčových kompetencí stanovenou pro tento obor a široké všeobecné znalosti a dovednosti na úrovni středoškolsky vzdělaného člověka. Absolvent je tak připraven převážně pro vysokoškolské či další terciální vzdělávání či profesní specializaci. Vzdělávání probíhá v denní formě po dobu 4 let, jsou však možné i večerní, dálkové, distanční i kombinované a zkrácené formy. Výstupní certifikát je vysvědčení o maturitní zkoušce.¹²¹ Další náležitosti, jako jsou cíle, obsah a vzdělávací oblasti byly popsány v předchozí kapitole, která porovnává kurikulární dokumenty pro střední odborné vzdělávání a vzdělávání gymnaziální.

¹²¹ *Tamtéž.*

PRAKTICKÁ ČÁST

7.1 Cíle a výzkumné otázky

Cílem praktické části je *popsat, v jaké míře je v souladu kurikulum zamýšlené v RVP s kurikulem zamýšleným na školní úrovni v oblasti mediálního vzdělávání, resp. mediální gramotnosti ve výuce společenskovedních předmětů v daných vzdělávacích oborech na konkrétních středních školách*. Cílem mediální vzdělávání rozvíjet mediální gramotnost, proto pracujeme i s tímto pojmem. Pro naplnění tohoto cíle byly zvoleny výzkumné následující otázky:

1. *Je mediální gramotnost v RVP stanovena jako cíl vzdělávání?*
2. *Jak je mediální vzdělání v RVP charakterizováno a jaké jsou cíle?*
3. *Jsou pro mediální vzdělávání stanoveny tematické celky a učivo či jiný návodný a konkrétní obsah?*
4. *Jsou pro mediální vzdělávání vymezeny očekávané výstupy či výsledky vzdělávání?*
5. *Jaké okruhy mediální gramotnosti jsou zahrnuty v obsazích společenskovedního a občanského vzdělávání, konkrétně ve vyučovacích oborech Občanský a společenskovední základ a Občanská výchova?*

Z teoretické části vyplývá, že realizace vzdělávacích oborů je v souladu s cíli vzdělávání, očekávanými výstupy, výsledky vzdělávání a daným učivu. To vše je definováno ve vzdělávacím obsahu jednotlivých předmětů v RVP a které je následně přepracované do ŠVP. Škola má jistou svobodu, jak mediální vzdělávání do svého ŠVP zařadit a může závazné obsahy rozvíjet a propojovat dle své potřeby. Proto jsme k dosažení cíle práce vymezili v oblasti ŠVP vymezili stejné výzkumné otázky jako u RVP. Vymezením stejných výzkumných otázek můžeme porovnat, jakou měrou ŠVP naplňuje své závazky v oblasti mediálního vzdělávání a zda je v nějakém smyslu rozvíjí. Výzkumné otázky tedy zní následovně:

1. *Je mediální gramotnost v ŠVP stanovena jako cíl vzdělávání?*
2. *Jak je mediální vzdělání v ŠVP charakterizováno a jaké jsou cíle?*
3. *Jsou pro mediální vzdělávání stanoveny tematické celky a učivo či jiný návodný a konkrétní obsah?*

4. Jsou pro mediální vzdělávání vymezeny očekávané výstupy či výsledky vzdělávání?
5. Jaké okruhy mediální gramotnosti jsou zahrnuty v obsazích společenskovedního a občanského vzdělávání, konkrétně ve vyučovacích oborech Občanský a společenskovední základ a Občanská výchova?

7.2 Metodika a metodologie výzkumu

Získávaná data jsou svým charakterem kvalitativní (interpretace dat na základě subjektivního porozumění obsahu dokumentů) i kvantitativní. Z tohoto důvodu je výzkum koncipován jako smíšený výzkum, tedy takový, „v němž se míchají kvantitativní a kvalitativní metody, techniky nebo paradigmata“.¹²² Tento přístup kompenzuje slabiny obou z nich, mísí typy výzkumných otázek, přístupy ke sběru dat i způsoby jejich analýzy a interpretace. Sbíráme tak např. data kvalitativní, ale analyzujeme je kvalitativně.¹²³

Z mnoha možných výzkumných metod byla vybrána obsahová analýza dokumentů, která se nám zdála být pro dosažení cílů nejvhodnější. Tato metoda spadá v pedagogickém výzkumu k jedné ze základních činností. Obsahová analýza je metoda, která je charakterizována jako „objektivní, systematický a kvantitativní popis textu“.¹²⁴ Má varianty kvalitativní i kvantitativní. Kvantitativní obsahová analýza má za cíl popsání četnosti výskytu určitého tématu apod., kvalitativní analýza se zaměřuje např. na vnitřní souvislosti dokumentu a na jeho souvislosti s dalšími analyzovanými dokumenty.¹²⁵ V kvalitativní analýze je prvním krokem definování a vymezení textového souboru, druhým krokem je výčet kategorií. Pomocí těchto kategorií se následně text rozčlení a kóduje, tedy segmentuje zkoumaný dokument na kódovací jednotky, tj. „*minimální část textu, jež spadá pod jednu kategorii a nese význam*“.¹²⁶ Kódování je fáze výzkumu, kdy výzkumník pročítá text a přiřazuje jeho částem kód, který charakterizují pozorované

¹²² ŽUMÁROVÁ, Monika. Smíšený výzkum. In: SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Portál, 2011, s. 75. ISBN 978-80-7367-778-7.

¹²³ *Tamtéž*.

¹²⁴ GULOVÁ, Lenka a ŠÍP, Radim. Obsahová analýza. In: *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Grada publishing, 2011, s. 140-142. ISBN 978-80-247-4368-4.

¹²⁵ JANÁK, Dušan. Kvantitativní versus kvalitativní obsahová analýza. Online. In: *Vybrané metody výzkumu*. Opava, 2018, s. 68. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/leto2021/UVSRPHK016/um/VYBRANE_METODY_VYZKUMU.pdf. [cit. 2024-06-17].

¹²⁶ KLAPKO, Dušan. Obsahová analýza textu. In: GULOVÁ, Lenka a ŠÍP, Radim. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Grada Publishing, 2013, s. 139-143. ISBN 978-80-247-4368-4.

jevy v textu. Kódy či kódovací jednotky tak reprezentují určitý jev či kvalitu, které lze poté dále kategorizovat a tím rozpoznávat vzory textu.¹²⁷ V případě této práce postupujeme v pořadí 1) vymezení kategorií, 2) přiřazování kódovací jednotky.

Protože cíle a výzkumné otázky již byly výše popsány, následuje vymezení základního souboru textů, postup jejich zajištění a etické zásady práce s dokumenty, stručná charakteristika škol, dále jsou definovány kategorie a jednotky analýzy a interpretace zastoupená shrnutím, explikací a strukturací. V závěrečné části jsou vyhodnocena zjištění s cílem odpovědět na výzkumné otázky. Ve shrnutí jsou vyjádřeny podstatné jádrové obsahy zkoumaného textu za využití redukčních postupů, parafrázování a generalizování parafrází. Explikace dodává kontext k nejasným nebo sporným částem zkoumaného textu, a tak se snaží o jejich objasnění či k jejich chápání. Strukturace je v kvalitativní obsahové analýze nejdůležitější technikou, neboť v ní vzniká struktura analyzovaného textu. Zde se vypisují kategorie a další náležitosti analýzy v kontextu analyzovaného dokumentu. Také jsou uvedeny příklady spadající pod kategorie a označení nalezišť podle vyhodnocovacích jednotek.¹²⁸

7.3 Základní soubor dokumentů a charakteristika škol

Základní soubor dokumentů, se kterým ve výzkumu pracujeme, je:

1. *RVP vzdělávacích oborů Telekomunikace, Elektrikář – silnoproud, Podnikání a Gymnázium;*
2. *ŠVP vybraných vzdělávacích oborů na vybraných školách;*

Z etických důvodů bylo rozhodnuto neposkytovat bližší informace o školách, ani o pracovnících, kteří poskytli požadované dokumenty. Dokumenty byly pro účely výzkumu poskytnuty v elektronické formě. V první řadě byli s řádným představením autorky a cíle výzkumu osloveni zástupci škol, následně byli stejným postupem osloveni vyučující společenskovedních předmětů a byli požádáni o poskytnutí dokumentů.

RVP jsou volně dostupné na internetu, nebyl tedy problém k nim získat přístup. ŠVP byly poskytnuty také v elektronické formě. Gymnázium mělo ŠVP zveřejněno na svých internetových stránkách, u střední odborné školy byly tyto dokumenty získány

¹²⁷ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

¹²⁸ GULOVÁ, Lenka a ŠÍP, Radim. Obsahová analýza. In: *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Grada publishing, 2011, s. 140-142. ISBN 978-80-247-4368-4.

prostřednictvím zástupce škol. Obsah dokumentů nebyl nijak upravován, neboť se zaměřujeme na jejich přesný obsah.

Pro účely práce byly vybrány dvě střední školy, které se navzájem zásadně odlišují ve svém vzdělávacím charakteru, čímž nám zajišťují dosažení cílů práce. Střední odborná škola se nachází v kraji Olomouckém, gymnázium se nachází v kraji Královéhradeckém. Vybrány byly na základě ochoty spolupracovat a účastnit se tohoto výzkumu a na základě dostupnosti potřebných dokumentů.

První vybranou střední školou je čtyřleté gymnázium. Druhou školou je střední odborná škola, která nabízí vzdělávací obory kategorií M, L i H, tedy odborný vzdělávací obor ukončený maturitní zkouškou, výučním listem i nástavbové studium.

Do tohoto výběru spadají pouze vzdělávací obory se zaměřením na elektroniku, telekomunikační a výpočetní techniku, podnikání v oborech nebo odvětvích a všeobecné střední vzdělávání. Popisujeme také široký rozsah kategorií vzdělávacích oborů středního vzdělávání, které mohou být při dalších výzkumech porovnány. Do výzkumu nejsou zahrnuty obory kategorie E, J, oborů lyceí, konzervatoří a gymnázií se speciálním zaměřením (dvojjazyčné, sportovní apod.). Školy jsou v případě potřeby nazývány pouze jako gymnázium a střední odborná škola. Popis škol je pro srovnání obsažený v Tabulce 2. Obě školy jsou stručně popsány v těchto oblastech:

1. zřizovatel školy;
2. počet studentů, kapacita školy;
3. kvalifikace vyučujících.

Tabulka 2 Popis vybraných škol v daných oblastech

Oblasti	Gymnázium	Střední odborná škola
Zřizovatel školy	Královéhradecký kraj	Olomoucký kraj
Kapacita školy	Cca 720 žáků	Cca 400 žáků
Kvalifikace vyučujících	55 pedagogických pracovníků plně kvalifikovaných	Až na pár výjimek je zde plná kvalifikovanost pedagogických pracovníků

7.4 Kategorie a jednotky analýzy

Pro analýzu jsme vymezili následující kategorie a subkategorie, které jsou postaveny na základě výzkumných otázek:

- A. důležitost mediálního vzdělávání – cíle;
 - a. Dolserovy cíle;
 - b. klíčové kompetence;
 - c. jiné zařazení;
- B. obsah a struktura mediálního vzdělávání;
 - a. charakteristika;
 - b. tematické celky;
 - c. témata či učivo;
 - d. očekávané výstupy a výsledky vzdělávání;
- C. mediální gramotnost ve společenskovědním vzdělávání, resp. v Základu společenských věd či Občanské výchově;
 - a. Okruh 1 – Základní poznatky o roli a fungování médií;
 - b. Okruh 2 – Analýza a hodnocení mediálních sdělení;
 - c. Okruh 3 – Vlastní mediální produkce.

U kategorie C pracujeme s dříve popsáním vymezením mediální gramotnosti podle projektu Evropská agenda pro učení dospělých. Jednotky analýzy mohou být věty i celé odstavce. Data byla získána opakovaným pročitáním dokumentů a označováním jednotek analýzy spadajících pod jednotlivé subkategorie. Abychom mohli kódovací jednotky zahrnout do strukturace, je třeba, aby byly jasně vymezeny a tím bylo zřejmé, kde v dokumentu se nachází. Pro tento účel byly vymezeny 2 skupiny znaků, ze kterých se každá kódovací jednotka skládá. Těmi jsou:

1. číslo určující pořadí řádku či řádků na straně dokumentu;
2. číslo strany dokumentu.

Každá strana dokumentu má jistý počet řádků textu – první znak kódu tedy označuje, kolikátý řádek na dané stránce je součástí kódu. V případě, že se jedná o více než jeden řádek je uveden rozsah řádků. Druhým znakem je další číslice, tentokrát označující stranu dokumentu. Pokud je v dokumentu tabulka, je za číslem označující stranu číslo určující pořadí sloupce.

8 Interpretace RVP

V této subkapitole jsou interpretovány výsledky analýzy souboru textů. Interpretace je členěna na čtyři části, které odpovídají jednotlivým analyzovaným dokumentům. Každá část obsahuje vlastní shrnutí a explikace, obojí se propojuje do jednoho celku. Strukturace je použita na celý obsah dat. U shrnutí popisujeme zjištění analýzy v obecném měřítku, explikací chápeme zdůvodnění výběru určitých kódovacích jednotek a poskytnutí rozšiřujících informací, abychom tak odůvodnili jejich výběr.

8.1 Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Telekomunikace

RVP vymezuje jako nedílnou součást vzdělávání klíčové kompetence a požadované gramotnosti (včetně čtenářské a digitální, které jsou součástí mediální gramotnosti). Dále stanovují RVP závazným vzdělávacím obsahem. Jako cíle vzdělávání jsou vymezeny tzv. Delorsovy cíle, které v oblasti Učit se být směřují k „utváření a kultivaci svobodného, kritického a nezávislého myšlení žáků, k rozvoji jejich úsudku a rozhodování“. V širším měřítku bychom mohli říci, že klíčové kompetence i Delorsovy cíle nepřímo vedou k žákovu rozvoji mediální gramotnosti, neboť rozvíjí schopnosti, dovednosti i hodnoty klíčové k funkčnosti ve všech dalších oblastech žákova života. Přímou však přispívají k rozvoji této gramotnosti počty značně menší. Níže jsou tedy vypsány příklady vazeb značně jasnějších:

- Kompetence k učení:
 - „uplatňovat různé způsoby práce s textem (zvláště studijní a analytické čtení), umět efektivně vyhledávat a zpracovávat informace; být čtenářsky gramotný“;
- Personální a sociální kompetence:
 - „ověřovat si získané poznatky, kriticky zvažovat názory, postoje a jednání jiných lidí“;
- Digitální kompetence rozvíjejí mediální gramotnost téměř v celém svém obsahu;
- Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi:

- „komunikovat elektronickou poštou a využívat další prostředky online a offline komunikace“;
- „získávat informace z otevřených zdrojů, zejména pak s využitím celosvětové sítě Internet“;
- „uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, být mediálně gramotní“;
- „pracovat s informacemi z různých zdrojů nesenými na různých médiích (tištěných, elektronických, audiovizuálních), a to i s využitím prostředků informačních a komunikačních technologií“.

Situace mediálního vzdělávání je ve středním odborném vzdělávání značně komplikovaná. Mediální výchova se v RVP jako jednotlivé průřezové téma ani předmět či jiný celek nevyskytuje. Data nám ukázala, že aspekty mediálního vzdělávání jsou zahrnuty:

1. ve všeobecně vzdělávacích oblastech;
2. v jiných průřezových tématech (konkrétně PT Občan v demokratické společnosti, PT Informační a komunikační technologie);
3. v rámci gramotností, resp. kompetencí (čtenářské a digitální gramotnosti, které obě charakterem přesahují do gramotnosti mediální a naopak).

Podobným způsobem přistupovala k mediálnímu vzdělávání na středních odborných školách i Česká školní inspekce, která v roce 2018 vydala zprávu o stavu mediální výchovy na základních a středních školách ve školním roce 2017/2018.¹²⁹

Průřezová témata, jejichž součástí je mediální vzdělávání jsou Občan v demokratické společnosti a Informační a komunikační technologie, resp. Člověk a digitální svět. PT Občan v demokratické společnosti se silně podílí na utváření a upevňování žákových postojů, vlastností a hodnot potřebných k fungování v demokratické společnosti. Žáci jsou vedeni k tomu, aby:

- „byli schopni odolávat myšlenkové manipulaci“;

¹²⁹ *Mediální výchova na základních a středních školách ve školním roce 2017/2018: Tematická zpráva.* Online. Praha: Česká školní inspekce, 2018. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2018_p%C5%99%C3%ADlohy/Dokumenty/Mediální_výchova_TZ_.pdf. [cit. 2024-05-18].

- „dovedli se orientovat v mediálních obsazích, kriticky je hodnotit a optimálně využívat masová média pro své různé potřeby“;

Toto průřezové téma také uvádí jako jedno z doporučených témat „masová média“. Realizace PT se předpokládá mimo jiné i v realizaci mediální výchovy. V RVP dále obsah mediální výchovy či učivo pro téma masová média nejsou zahrnuty.

V RVP je PT Informační a komunikační technologie charakterizováno jako nezbytná součást vzdělání moderního člověka. Toto PT je převážně zaměřené na ovládnutí informačních a komunikačních prostředků.¹³⁰ Obvykle do ŠVP školy zařazeno jako samostatný vyučovací předmět nazvaný obdobně či stejně jako samo PT. Jednotlivá témata jsou jednak vymezena klíčovou kompetencí Využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi (která svým obsahem a rozsahem splňují požadavky základní úrovně systému ECDL neboli European Computer Driving Licence), jednak mohou být i součástí jiných všeobecně vzdělávacích i odborných předmětů.¹³¹ Zmíněná klíčová kompetence i systém certifikací EDCL vedou žáka do jisté míry k mediální gramotnosti. Zde vnímáme jako problémové, že tyto moduly nejsou v RVP zahrnuty v celém svém obsahu. Svým charakterem se mediálního vzdělávání, resp. rozvíjení mediální gramotnosti dotýkají moduly základní úrovně EDCL 1) vyhledávání, vyhodnocování a zpracovávání informací z internetu, 2) spolupráce a výměna informací na internetu a 3) práce s internetem a komunikace.¹³² Například první zmíněný modul obsahuje jedny z rozsahů znalostí:

- „Uvědomovat si rizika spojená s vyhledáváním informací pomocí sociálních médií jako jsou: nepřesné a zavádějící informace, falešné totožnosti autorů, phishing, nevyžádané zprávy.“
- „Uvědomovat si, že informace nalezené na internetu mohou být vyhodnocovány z pohledu přesnosti, důvěryhodnosti, aktuálnosti, úplnosti, objektivity nebo závažnosti.“

Dále modul i přímo definuje, jak tyto informace z pohledu přesnosti, důvěryhodnosti, aktuálnosti apod. vyhodnotit, např. u přesnosti uvádí tato kritéria: množství chyb, konkrétnost a podrobnost zpracování, porovnání s výsledky vědeckých

¹³⁰ Informační a komunikační technologie. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 53 - 41 - M/04 Masér ve zdravotnictví*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018, s. 76-78.

¹³¹ *Tamtéž*.

¹³² CDL FOUNDATION. *Základní moduly ECDL / ICDL*. Online. CHÁBERA, Jiří. Ecdl.cz. c1999-2024.

výzkumů, ověřování z jiných zdrojů.¹³³ Podobné obsahy modulů se však nevyskytuje ani v PT informační a komunikační technologie, ani v této vzdělávací oblasti. Ta si sice ponechává znalosti a dovednosti z oblasti ovládání a porozumění fungování těchto technologií, ale vědomosti a dovednosti z oblasti mediálního vzdělávání, které se v těchto modulech vyskytují ve vyčerpávajícím množství, jsou značně redukovány. Z mediálního vzdělávání zachováno jsou v této oblasti ve skupině učiva zachovávány Informační zdroje, celosvětová počítačová síť Internet, a konkrétně se jedná např. o následující výsledky vzdělávání:

- „získává a využívá informace z otevřených zdrojů, zejména pak z celosvětové sítě Internet, ovládá jejich vyhledávání, včetně použití filtrování“;
- „orientuje se v získaných informacích, třídí je, analyzuje, vyhodnocuje, provádí jejich výběr a dále je zpracovává“;
- „uvědomuje si nutnost posouzení validity informačních zdrojů a použití informací relevantních pro potřeby řešení konkrétního problému“.

Výsledky vzdělávání jsou vymezeny pouze pro jednotlivé vzdělávací oblasti, ale některé mohou být vnímány jako přesah do mediálního vzdělávání. Některé z těchto výsledků vzdělávání již byly uvedeny. Další bychom mohli nalézt např. ve vzdělávací oblasti Vzdělávání a komunikace v českém jazyce a v Etickém vzdělávání či ve Vzdělávání pro zdraví.

Nejvíce je mediální vzdělávání zakomponováno právě do vzdělávací oblasti Vzdělávání a komunikace v Českém jazyce. V RVP je uvedeno, že mimo jiné tato oblast směřuje k tomu, aby žáci „získávali a kriticky hodnotili informace z různých zdrojů a předvíдали je vhodným způsobem s ohledem na jejich uživatele“. V komunikační a slohové výchově jsou média a mediální sdělení vymežována jako učivo. Média, jejich produkty a účinky jsou dále učivem v oblasti Práce s textem a získávání informací. K rozvoji mediální gramotnosti vedou tyto výsledky vzdělávání v těchto dvou oblastech:

- „rozlišuje typy mediálních sdělení a jejich funkci, identifikuje jejich typické postupy, jazykové a jiné prostředky“;

¹³³ *Vyhledávání, vyhodnocování a zpracování informací z internetu (Information Literacy): ECDL / ICDL Syllabus 1.1.* Online. ICDL Foundation, c2013-2024. Dostupné z: <https://www.ecdl.cz/data/Syllabus-ECDL-CZ-M15-1.1.pdf>. [cit. 2024-05-25].

- „uvede příklady vlivu médií a digitální komunikace na každodenní podobu mezilidské komunikace“;
- „sestaví jednoduché zpravodajské a propagační útvary (zpráva, reportáž, pozvánka, nabídka...)“;
- „na příkladech doloží druhy mediálních produktů“;
- „uvede základní média působící v regionu“;
- „zhodnotí význam médií pro společnost a jejich vliv na jednotlivé skupiny uživatelů“;
- „kriticky přistupuje k informacím z internetových zdrojů a ověřuje si jejich hodnověrnost (např. informace dostupné z Wikipedie, sociálních sítí, komunitních webů apod.)“;
- „samostatně vyhledává, porovnává a vyhodnocuje mediální, odborné aj. informace“.

Ve společenskovědním vzdělávání je situace podobná. RVP popisuje přínos společenskovědního vzdělávání (v rozvoji mediální gramotnosti) v učení žáka kriticky myslet a nenechat se manipulovat. Dále RVP uvádí, že toto vzdělávání vede k posilování mediální a finanční gramotnosti. Směřuje k tomu, aby byl žák schopen:

- „získávat a kriticky hodnotit informace z různých zdrojů – z verbálních textů (tj. tvořených slovy), z ikonických textů (obrazy, fotografie, schémata, mapy ...) a kombinovaných textů (např. film)“;
- „kriticky posuzovat skutečnost kolem sebe, přemýšlet o ní, tvořit si vlastní úsudek, nenechat se manipulovat“;

Rozvíjením znalostí ze sféry společenských věd samo o sobě mediální gramotnost nerozvíjí. RVP poskytuje celou řadu témat, resp. učiva, kde by se dalo mediální vzdělávání realizovat, ale tato propojení nejsou ze samotných uvedených výsledků vzdělávání zřejmá. Dle naší interpretace jsou tedy jednoznačně uvedené vazby pouze v tomto učivu a výsledcích:

- Člověk v lidovém společenství:
 - Výsledek vzdělávání: „objasní způsoby ovlivňování veřejnosti“;
- Člověk jako občan:

- Učivo: „svobodný přístup k informacím, masová média a jejich funkce, kritický přístup k médiím, maximální využití potenciálu médií“;
- Výsledky vzdělávání: „dovede kriticky přistupovat k mediálním obsahům a pozitivně využívat nabídky masových médií“.

8.2 Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Elektrikář – silnoproud

Mediální vzdělávání je v RVP zahrnuto stejným způsobem, stejnými formami, jen v jiném rozsahu jako u RVP pro obor Telekomunikace.

Klíčové kompetence i Delorovy cíle jsou formulovány v obou RVP až na pár výjimek stejně. Části týkající se mediální gramotnosti jsou stejné v plné míře. Cíle zahrnují dovednosti a schopnosti, které se mediální gramotnosti dotýkají, ale není kromě jedné zmínky uvedena jako cíl explicitně. Mediální vzdělání není charakterizováno a nejsou pro ně stanoveny konkrétní cíle. Tematické celky, učivo ani jiný návodný či konkrétní obsah mediálního vzdělávání v tomto RVP nenalezneme.

Ve srovnání s oborem Telekomunikace je zásadní změna v oblasti Vzdělávání a komunikace v Českém jazyce, kterou jsme výše popsali jako nejbohatší z pohledu mediálního vzdělávání. Výše vypsané výsledky vzdělávání i učivo dotýkající se mediální gramotnosti v RVP pro obor Elektrikář téměř chybí. Jediným výsledkem, který se nachází i v tomto RVP, je, že žák „zjišťuje potřebné informace z dostupných zdrojů, vybírá je a přistupuje k nim kriticky“. Ostatní obsah mediálního vzdělávání je obdobný jako u předchozího RVP. Rozdíly jsou opět v požadovaném rozsahu znalostí a dovedností. Většinou se jedná o schopnost porozumět, ne však kriticky posoudit či aplikovat. U PT Informační a komunikační technologie je obsah i učivo stejný jako u Telekomunikace v plném znění.

Společenskovední vzdělávání v tomto RVP vede žáky k schopnosti nenechat se manipulovat, získat a hodnotit informace z různých zdrojů a přemýšlet o skutečnosti kolem sebe, tvořit si vlastní úsudek. Můžeme si tedy povšimnout, že v RVP u oboru Elektrikář chybí ve formulaci těchto cílů směřování ke „kritickému myšlení“, což je ale zásadní podstata mediální gramotnosti. Přesto RVP uvádí, že „významnou

úlohu má rozvíjení finanční a mediální gramotnosti žáků jako důležitých dovedností, kterými by měl být vybaven člověk dnešní doby“. V této oblasti se s médií sice pracuje, ale práce se více soustředí na jejich obsah. Toto tvrzení dokládáme těmito výstupy a učivem z RVP:

- Člověk v lidském společenství:
 - Výsledek vzdělávání: „popíše na základě pozorování lidí kolem sebe a informací z médií, jak jsou lidé v současné české společnosti rozvrstveni z hlediska národnosti, náboženství a sociálního postavení“;
 - Výsledek vzdělávání: „je schopen rozeznat zcela zřejmé konkrétní příklady ovlivňování veřejnosti (např. v médiích, reklamě, jednotlivými politiky)“;
 - Výsledek vzdělávání: „na základě pozorování života kolem sebe a informací z médií uvede příklady porušování genderové rovnosti“;
- Člověk jako občan:
 - Učivo: „svobodný přístup k informacím; média (tisk, televize, rozhlas, internet), funkce médií, kritický přístup k médiím, média jako zdroj zábavy a poučení“;
 - Výsledek vzdělávání: „vysvětlí, proč je třeba zobrazení světa, událostí a lidí v médiích (mediální obsahy) přijímat kriticky“;
 - Výsledek vzdělávání: „uvede příklad extremismu, např. na základě mediálního zpravodajství nebo pozorování jednání lidí kolem sebe“;

Učivo tedy vymezuje „kritický přístup k médiím“, ale výsledky vzdělávání předpokládají spíše porozumění, proč by se takto mělo jednat, nepředpokládají už ale aplikaci těchto poznatků

8.3 Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Podnikání

Delorovy cíle směřují v oblasti Učit se být k „utváření a kultivaci svobodného, kritického a nezávislého myšlení žáků, k rozvoji jejich úsudku a rozhodování“. Klíčové kompetence směřují k těmto dovednostem a hodnotám, které bychom mohli popsat jako cíle i mediálního vzdělávání:

- Kompetence k celoživotnímu učení:
 - „využívat ke svému učení různé informační zdroje, umět syntetizovat a aplikovat získané zkušenosti v práci i v životě“;
- Digitální kompetence vedou k rozvoji mediální gramotnosti v téměř celém svém rozsahu;
- Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi:
 - „získávat informace z ověřených zdrojů a dále je zpracovávat“;
 - „uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, být mediálně gramotní“.

Jako u předchozích dvou RVP není ani zde mediální vzdělávání blíže charakterizováno a nejsou mu vymezeny cíle. Je to opět z toho důvodu, že je pouze součástí jiných vzdělávacích oblastí a je zahrnuto v obsahu těchto oblastí. Vymezení mediálního vzdělávání vychází pouze z interpretace těchto vzdělávacích oblastí. Stejně tak nejsou definovány tematické celky ani učivo.

Výsledky vzdělávání a učivo dotýkající se mediálního vzdělávání jsou např.:

- Vzdělávání a komunikace v Českém jazyce – Komunikační a slohová výchova:
 - Učivo: publicistika, reklama;
 - Výsledek vzdělávání: „sestaví jednoduché zpravodajské a propagační útvary“;
- Vzdělávání a komunikace v Českém jazyce – Práce s textem a získávání informací:
 - Výsledek vzdělávání: „zjišťuje potřebné informace z dostupných zdrojů, umí si je vybírat a přistupovat k nim kriticky“;

- Výsledek vzdělávání: „má přehled o denním tisku a tisku své zájmové oblasti“;
- Estetické vzdělávání – Kultura:
 - Učivo: funkce reklamy a propagačních prostředků a její vliv na životní styl;

Učivo i výsledky vzdělávání, které zasahují do mediálního vzdělávání, jsou v oblasti Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích stejné, jako u RVP pro obor Telekomunikace. Významným rozdílem je zařazování průřezových témat do ŠVP. RVP totiž uvádí, že PT jsou na rozdíl od předchozích RVP pro obory Elektrikář a Telekomunikace volitelné. Nemusí být tedy do ŠVP zahrnuta.

Taktéž vzdělávací oblast Společenskovední vzdělávání je pro tento obor vzdělávání volitelná. Tato oblast učí žáky (mimo jiné) kriticky myslet a nenechat se manipulovat. Směřuje k tomu, aby byli žáci schopni:

- „získávat a kriticky hodnotit informace z různých zdrojů – z verbálních textů (tj. tvořených slovy), z ikonických textů (obrazy, fotografie, schémata, mapy, ...) a kombinovaných textů (např. film)“;
- „kriticky posuzovat skutečnost kolem sebe, přemýšlet o ní, tvořit si vlastní úsudek, nenechat se manipulovat“.

K dosažení těchto dovedností však nejsou vymezeny žádné výstupy vzdělávání ani učivo.

8.4 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVP G cílí k vybavení žáků „klíčovými kompetencemi na úrovni, kterou předpokládá RVP G“. Jednotlivé klíčové kompetence popisují, co žák vybavený danou kompetencí dokáže, čeho je schopený a jaké má hodnoty. V klíčových kompetencích jsou zahrnuty i dovednosti a hodnoty, které si žák osvojí i v oblasti mediální gramotnosti. Jedná se o:

- Kompetenci k učení:
 - „kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi“;

- Kompetence k řešení problémů:
 - „uplatňuje při řešení problémů vhodné metody a dříve získané vědomosti a dovednosti, kromě analytického a kritického myšlení využívá i myšlení tvořivé s použitím představivosti a intuice“;
 - „kriticky interpretuje získané poznatky a zjištění a ověřuje je, pro své tvrzení nachází argumenty a důkazy, formuluje a obhajuje podložené závěry“;
- Kompetence komunikativní:
 - „rozumí sdělením různého typu v různých komunikačních situacích, správně interpretuje přijímaná sdělení a věcně argumentuje; v nejasných nebo sporných komunikačních situacích pomáhá dosáhnout porozumění“;
- Kompetence sociální a personální:
 - „rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům“;
- Kompetence občanská:
 - „posuzuje události a vývoj veřejného života, sleduje, co se děje v jeho bydlišti a okolí, zaujímá a obhajuje informovaná stanoviska a jedná k obecnému prospěchu podle nejlepšího svědomí“
- Kompetence k podnikavosti:
 - „získává a kriticky vyhodnocuje informace o vzdělávacích a pracovních příležitostech, využívá dostupné zdroje a informace při plánování a realizaci aktivit“;

Digitální kompetence se svým charakterem dotýkají mediální gramotnosti v celém svém obsahu. Dále RVP G vymezuje průřezové téma Mediální výchova, který je závazným obsahem vzdělávání.

V RVP G je mediální výchova jasně charakterizována, je popsán její přínos, vymezuje jej a poskytuje tematické celky i doporučené učivo. Zmíněné zestručňujeme následovně: Zařazení PT Mediální výchova do RVP G je v návaznosti na potřebu pracovat a rozeznávat společenský proces tzv. medializace. RVP G rozlišuje že je naprosto klíčové, aby bylo dosaženo mediální gramotnosti u uživatelů médií, tedy, aby měl uživatel soubor poznatků a dovedností, které mu umožňují nakládat s mediální produkcí účelně a poučeně, dovoluují mu využívat média ke svému prospěchu a poskytují

mu nástroje pro odhalení skryté manipulace obsažené v jemu nabízené mediální produkci. V RVP G se mediální výchova zaměřuje, skrze četné aktivity na rozvoj kritického nakládání s médii a mediální produkcí, využívání nabídky těchto produkcí a udržování si od ní osobní odstup. Předpoklady sociálního a osobního vývoje dosaženého během mediální výchovy jsou následující:

- posílení vědomí vlastní jedinečnosti;
- udržování kritického odstupu od modelů životního stylu, nabízejících se v masových médiích;
- včlenění masových médií do souboru využívaných zdrojů informace, vzdělávání a zábavy;
- kritické prověřování mediálních sdělení ostatními zdroji.

V oblasti postojů a hodnot žákovi pomáhá uvědomit si vlastní hodnotu, životní styl a autenticitu, stejně tak jako své emoce a charakter autentických mezilidských vztahů a odlišovat je od manufakturovaných nabídek reality mediálních produkcí. Rozvíjí žáka v kultivaci kritického odstupu od podnětů mediální produkce prostřednictvím porozumění společenské a estetické hodnoty sdělení a jejich lingvistické a symbolické podstaty. V oblasti vědomostí, dovedností a schopností žáka vede k osvojení si schopností argumentace, dohledávání tzv. nedorečených obsahů sdělení, které mají manipulativní charakter. Vedou žáka ke schopnosti vyhodnocovat kvalitu a význam informačních zdrojů a chápat podstatu a projevy současných trendů ve vývoji světa, které formují každodenní náležitosti života včetně mediální nabídky. Žáci si také osvojují znalosti z různých odvětví práce v médiích „tradičních“ i „nových“ a jsou schopni pracovat v týmu.

V RVP G je mediální vzdělávání, resp. rozvoj mediální gramotnosti zařazen dvěma způsoby 1) jako průřezové téma Mediální výchova, které již bylo popsáno, a 2) v přesazích a možné interpretaci očekávaných výstupů a učiva v ostatních vzdělávacích oblastech. Jak již bylo vysvětleno v kapitole týkající se gramotností, bez čtenářské a digitální gramotnosti lze stěží rozvíjet gramotnost mediální. S tím souvisí i nutnost znalosti správného, spisovného a vhodného vyjadřování v mluvené i psané podobě. K tomuto cíli směřuje vzdělávací oblast Jazyková a jazyková komunikace. K rozvoji mediální gramotnosti tedy dochází v těchto vzdělávacích oblastech nepřímo. Mohli bychom tvrdit, že každé systematické vzdělávání vede k rozvoji této gramotnosti,

neboť porozumění více oblastem vědy a komunikace může pomoci rozpoznávání falešných či poplašných zpráv. Vědomosti samy však k mediální gramotnosti nevedou. Klíčem pro uplatnění těchto vědomostí je převážně kritické čtení a znalost principů a forem mediálních sdělení. Proto jsou vybrány pouze to učivo a výstupy, které tyto dovednosti rozvíjí. Nejméně propojení je jednoznačně v oblasti Člověk a příroda, zde se propojení s mediálním vzděláváním téměř nevyskytuje. Jediným výskytem je možnost využívat různé informační zdroje u vyhledávání a pojmenovávání určitých jevů.

Přesahy či využití v mediálním vzdělávání jsou u následujících vzdělávacích oblastí a jejich vzdělávacích obsahů, očekávaných výstupů a učivu (kvůli rozsahovému omezení uvádíme pouze příklady):

- Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura – Jazyk a jazyková komunikace:
 - „volí adekvátní komunikační strategie, zohledňuje partnera a publikum; rozeznává manipulativní komunikaci a dovede se jí bránit“
 - Učivo: funkční styly a jejich realizace v textech atd.
- Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura – Literární komunikace:
 - „poskytne smysl textu, vysvětlí důvody a důsledky různých interpretací téhož textu, porovná je a zhodnotí, odhalí eventuální dezinterpretace textu“
 - „tvořivě využívá informace z odborné literatury, internetu, tisku a z dalších zdrojů, kriticky je třídí a vyhodnocuje“
 - Učivo: metody interpretace textu, text a intertextovost apod.
- Člověk a svět práce:
 - Cíl: „schopnosti analyzovat působení médií v ekonomickém světě a využít aktuální mediální informace při analýze české i světové ekonomiky“;
- Člověk a svět práce – Tržní ekonomika:
 - Očekávané výstupy: „rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH aj.) a klamavé reklamy“;
 - Očekávané výstupy: „analyzuje skrytý obsah reklamy, kriticky posuzuje podíl marketingu na úspěchu výrobku na trhu“;

- Učivo: marketing.

Mediální výchova má největší obsahovou provázanost se vzdělávacími obory Občanský a společenskovědní základ, Český jazyk a literatura a Dějepis. Nejzřetelnější je v RVP provázanost s oborem Český jazyk a literatura. S ostatními obory má mediální vzdělávání silné vazby, ale nejsou konkrétněji zařazeny do očekávaných výstupů či učiva. Pro některé vyučující nemusí být vazby z tohoto důvodu zřejmé a nemusí být proto následně realizované ve výuce.

RVP G nabízí následující tematické okruhy Mediální výchovy (s nimi současně příslušná témata či doporučené učivo):

- Média a mediální produkce (aktivní proniknutí do zázemí veřejné komunikace):
 - Vývoj médií a jejich typy, financování médií;
 - Vnější a vnitřní vlivy na chování médií – mediální legislativa, regulace, ale i nátlak nebo lobbying, etické kodexy;
 - Naše práva ve vztahu k médiím, otázka autorství;
 - Organizace práce v médiích;
 - Práce v produkčním týmu „školního média“, příprava vlastních mediálních sdělení samostatně či v týmu.
- Mediální produkty a jejich významy (citlivé vnímání souvislostí v nestrukturovaném sociálním prostředí):
 - Kategorie mediálních produktů a formy mediálních sdělení, mediální produkce pro mládež a příprava „ideálního“ časopisu pro mládež, vzájemné inspirace mezi médii;
 - Rozbor zpravodajství, kritéria pro výběr zpráv, reklama a její výrazové prostředky, kritický přístup k ní a její rozbor;
 - Reklamní kampaň či jiné mediální sdělení vystihující školu;
 - Vztah mezi mediálními produkty a skutečností, hodnoty a životní styl zprostředkovaný médii a jejich předvedení;
 - Výrazové prostředky a typické pro konkrétní média;
 - Stereotypizace v mediálních reprezentacích, vyhodnocení předsudku v různé mediální produkci.
- Uživatelé (vědomí síly a významu aktivního přístupu ke všem podnětům):

- Vymezení pojmů jako veřejnost, publikum, občané, uživatelé a konzumenti;
- Jak vznikají cílové skupiny a co cílové skupiny jsou, jaká jsou média pro vybrané skupiny;
- Jak se měří a popisuje publikum, co je aktivní publikum a „sémantická moc“ publika;
- Návyky při konzumaci médií a sledování, popis a rozbor těchto návyků v blízkém okolí;
- Ohlasy konzumentů, formulace názorů.
- Účinky mediální produkce a vliv médií (aktivní přístup k utváření vlastního intimního i společenského prostředí):
 - Vliv médií na uspořádání každodenního života, jejich předpokládané či skutečné vlivy na vnitřní rozpoložení jedince;
 - Vlivy celospolečenské a kulturní, diskuse na toto téma;
 - Činnost „mediální poradny“.
- Role médií v moderních dějinách (vědomí postavení médií ve společnosti):
 - Význam knihtisku, digitalizace apod.;
 - Masová společnost a kultura, northcliffovská revoluce a její význam;
 - Média a dějiny – historický význam médií v konkrétních situacích ve světě i obci;
 - Moderní společnost a svoboda projevu;
 - Momentální konkrétní média a jejich vliv na formování našich představ o dění ve světě a proč;
 - Bulvár a jeho vznik a vznik označení.

Takto strukturovaný obsah mediálního vzdělávání může být dále snadněji implementován do ŠVP, tematických plánů vyučujících i sloužit k přípravě na hodinu. V RVP G nejsou doporučené výstupy pro tematické okruhy PT Mediální výchovy. Jak ale bylo již uvedeno, jisté prvky mediální gramotnosti jsou již zahrnuty ve vzdělávacích oblastech, lze tedy tvrdit, že v přeneseném významu tyto očekávané výstupy jsou i výstupy pro mediální vzdělávání. V případě, že mediální vzdělávání probíhá nadpředmětově v podobě PT jsou reálné výsledky a dosažení cílů prakticky neověřitelné.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se žáci „učí kriticky reflektovat společenskou skutečnost, posuzovat různé přístupy k řešení problémů každodenní praxe a aplikovat poznatky do současnosti. Rozvíjeny jsou důležité myšlenkové operace, praktické dovednosti a vědomí vlastní identity žáka. Oblast přispívá k utváření historického vědomí, k uchování kontinuity tradičních hodnot naší civilizace a k občanskému vzdělávání mládeže. Posiluje respekt k základním principům demokracie a připravuje žáky na odpovědný občanský život v demokratické společnosti v souladu s principy udržitelného rozvoje“. Z pohledu mediálního vzdělávání je nejvýznamnějším směřováním při vzdělávání žáka v této oblasti vedení k:

- „osvojování demokratických principů v osobní a elektronické mezilidské komunikaci, k rozvíjení schopnosti diskutovat o veřejných záležitostech, rozpoznávat manipulativní a dezinformační strategie, zaujímat vlastní stanoviska a kritické postoje ke společenským a společenskovedním záležitostem, věcně (nepředpojatě) argumentovat, využívat historické argumentace na podporu pozitivních občanských postojů“.

Mimo to je žák veden také k:

- „zvládnutí základů společenskovední analýzy a historické kritiky při současném využívání digitálních technologií, k rozlišování mezi reálnými a fiktivními ději, k chápání proměnlivosti interpretace jevů a idejí v závislosti na vývoji jedince a společnosti“;
- „upevňování pocitu odpovědnosti za sebe jako jednotlivce i jako člena určitého fyzického a digitálního společenství, k rozvíjení zralých forem soužití s druhými lidmi a ochoty podílet se na veřejném životě své obce, regionu, státu a zapojování se prostřednictvím digitálních technologií“;

Vzdělávací obor Občanský a společenskovední základ vymezuje tyto očekávané výstupy a učivo, které svým charakterem mohou spadat i do mediálního vzdělávání:

- Člověk ve společnosti:
 - Očekávané výstupy: „uplatňuje společensky vhodné způsoby komunikace ve formálních i neformálních vztazích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší konstruktivním způsobem“;

- Očekávané výstupy: „objasní podstatu některých sociálních problémů současnosti a popíše možné dopady sociálně patologického chování na jedince a společnost“;
- Učivo: sociální fenomény a procesy – masmédia;
- Úvod do filozofie a religionistiky:
 - Očekávané výstupy: „eticky a věcně správně argumentuje v dialogu a diskusi, uvážlivě a kriticky přistupuje k argumentům druhých lidí, rozpozná nekorektní argumentaci a manipulativní strategie v mezilidské komunikaci“;
 - Očekávané výstupy: „zhodnotí význam vědeckého poznání, techniky a nových technologií pro praktický život i možná rizika jejich zneužití“;

8.5 Strukturace

Jak jsme již uvedli, jednotka analýzy může být věta i odstavec. V některých případech jsme však vymezili jako jednotku i celou stranu dokumentu, např. u charakteristiky mediální výchovy v RVP G. Příklady kódovacích jednotek pro jednotlivé subkategorie jsou následující (neuvádíme kódovací jednotky subkategorie Charakteristika, Tematické celky a Témata či učivo, neboť ty již byly popsány v interpretaci RVP G):

- Delorsovy cíle: 17-18(6) – „osvojení obecných principů a strategií řešení problémů (praktických i teoretických), stejně jako dovedností potřebných pro práci s informacemi“;
- Klíčové kompetence: 12-13(8) – „uplatňovat různé způsoby práce s textem (zvláště studijní a analytické čtení), umět efektivně vyhledávat a zpracovávat informace; být čtenářsky gramotný“;
- Jiná zařazení: 44(22) – „učí je uvědomovat si vlastní identitu, kriticky myslet, nenechat se manipulovat“;
- Očekávané výstupy: 25-27(26:1) – „dovede kriticky přistupovat k mediálním obsahům a pozitivně využívat nabídky masových médií“;
- O1: 6(41) – „**sociální fenomény a procesy** – rodina, práce, masmédia, životní prostředí; sociální deviace“;

- O2: 39-41(42) – „eticky a věcně správně argumentuje v dialogu a diskusi, uvážlivě a kriticky přistupuje k argumentům druhých lidí, rozpozná nekorektní argumentaci a manipulativní strategie v mezilidské komunikaci“.

Tabulka 3 Strukturace analýzy RVP

Kategorie	Subkategorie	Telekomunikace	Elektrikář	Podnikání	Gymnázium
A – důležitost mediální gramotností – cíle	Delorsovy cíle	17-18(6); 17-18(7)	19-20(7); 21(7)	19-20(6); 18-19(7)	Chybí
	Klíčové kompetence	12-13(8); 16-17(8); 35-36(8); 7(9); 20-21(9); 26(9); 1-2(10); 3-4(10); 17-21(11); 28-30(11)	12-13(8); 16-17(8); 34-35(8); 5(9); 24(9); 42-43(9); 2-3(10); 15-17(11); 18-19(11); 26-28(11); 40-41(11); 42-44(11); 1-2(12)	14-16(9); 17-18(9); 25-27(9); 36(9); 37(9); 38-39(9); 11-13(10); 36-37(10)	32-33(8); 6-7(9); 8-9(9); 17-19(9); 26-28(9); 14(10); 28-29(10); 8-9(11); 3-5(11); 6-7(11); 8-9(11); 12-13(11); 14-16(11)
	Jiná zařazení	10-11(4); 15-18(4); 42-43(16); 44(22); 6-8(23); 19-20(23); 34-35(23); 7(29); 8-9(39); 21-23(44); 33(44);	33-36(4); 1-2(17); 13(24); 19-20(24); 29(24); 42(24); 15-16(33); 26-	41(14); 45-45(19); 5-7(20); 18-19(20); 19-20(28); 27-29(32); 41(32);	27-28(5); 29(5); 30(6); 4-7(14); 8-9(14); 14-15(14); 13-14(22); 7-8(27); 6-11(39);

		40(44); 34-36(45); 16-17(46); 27(49); 5(50); 21-22(53); 23(69); 24-25(69); 39(69); 26(70); 3-4(73); 28-30(75); 6-7(76); 8-11(76); 18-20(76); 22-23(76); 27-30(78)	28(37); 37(37); 2(38); 39-40(38); 1(39); 21-22(39); 38(42); 45-46(45); 1-2(46); 22(56); 23-24(56); 38(56); 26(59); 43(61); 1(62); 40-41(63); 26-28(64); 1-2(65); 3-6(65); 15-16(65); 18-19(65); 23-26(67)	5(33); 1-2(34); 10-11(34); 24(36); 37-41(39); 28(53); 29-30(53); 6(54); 24(54); 17-19(57); 41-42(57); 43-44(57); 9-11(58); 13-14(58); 4-6(60)	37-39(39); 47-50(39); 1-2(40); 3-7(40); 14-16(47); 28-29(47); 45-46(51); 15-16(57); 4-6(58); 11-12(58); 25-27(63); 40-43(66); 27-28(67); 34-35(67); 36-38(67); 39-40(67); 42-44(67); 32(70); 44(71); 28-30(73); 20-22(75)
B – Obsah a struktura mediálního vzdělávání	Charakteristika	Chybí			33(81) - 5(84)
	Tematické celky				9-11(84); 28-29(84); 5-6(85); 17-18(85); 28-29(85)
	Témata či učivo				11-27(84); 30-4(84-85); 7-

				16(85); 19- 27(85); 30- 40(85)	
	Očekávané výstupy a výsledky vzdělávání	20(17:1); 23- 24(17:1); 1- 3(18:1); 4- 6(18:1); 7- 9(18:1); 17- 18(18:1); 21- 22(18:1); 23(18:1); 24- 25(18:1); 26- 30(18:1); 31- 33(18:1); 1(18:2); 6- 7(18:2); 6(26:1); 25- 27(26:1); 5- 8(26:2); 23- 24(27:1); 25- 28(27:1); 29- 30(27:1); 3- 5(45:2); 14(45:1); 11(45:2); 12(45:2); 25- 26(45:2); 25- 28(47:1); 12- 13(47:2); 4- 7(53:1); 8- 10(53:1); 7- 9(53:2); 10- 12(53:2); 34- 35(53:1); 49(53:2); 20- 21(55:1); 26- 29(55:1); 20- 32(55:1); 37- 40(55:1); 41- 44(55:1); 1315(55:2); 1415(55:2); 15(55:2); 13(57:1); 10(57:2)	3- 5(18:1); 8(18:1); 11- 12(18:1); 2- 4(18:2); 3- 4(25:1); 29- 32(25:1); 33- 34(25:1); 30- 31(25:2); 4- 6(26:1); 18(26:1); 26- 28(26:1); 1- 2(26:2); 13- 15(28:1); 19(38:1); 16(38:2); 17(38:2); 30- 31(38:2); 27- 28(40:1); 17- 18(40:2); 28- 34(45:1); 35- 38(45:1); 28- 30(45:2); 31- 33(45:2); 14- 15(46:1); 19(46:2); 23- 24(47:1); 29-	21(15:1); 24- 25(15:1); 42- 43(15:1); 29(15:2); 10- 12(16:1); 15(16:1); 21- 22(16:1); 28- 30(21:1); 34- 36(21:1); 8- 10(33:2); 19- 20(33:2); 21(33:1); 43- 44(33:2); 15- 16(35:1); 19- 22(39:1); 23- 25(39:1); 22- 24(39:2); 25- 27(39:2); 11- 12(40:1); 16(40:2); 42- 43(41:1); 44- 47(41:1); 46(41:2); 47(41:2); 1- 4(42:1); 5- 7(42:1); 12- 15(42:1);	43- 45(14); 5-6(15); 7-8(15); 10(15); 14(15); 15- 16(15); 18- 19(15); 24- 26(15); 31- 33(15); 5-6(16); 7-8(16); 15- 16(16); 22- 24(16); 30- 33(16); 17(17); 32- 33(18); 35- 36(18); 42(18); 50(18); 9(19); 11(19); 32- 33(20); 8(21); 19(21); 35- 36(40); 42- 43(40); 6(41); 5(42); 39- 41(42); 42- 43(42); 14- 15(43);

			31(47:1); 32- 34(47:1); 39- 42(47:1); 43- 46(47:1); 21- 23(47:2)	16- 19(42:1); 1(42:2); 23(43:1); 24(43:2);	34- 35(45); 44(45); 9(49); 15- 16(49); 22(49); 31- 33(49); 38- 39(49); 23- 24(54); 27- 28(54); 33- 34(54); 37(54); 43- 44(54); 4-6(55); 44- 47(55); 17- 18(64); 35- 36(64); 26- 31(66); 10- 11(68); 18(68); 23- 38(68); 4-5(69); 8-9(69)
C – Mediální gramotnost ve společenskovědním vzdělávání, resp. v Základu společenských věd či Občanské výchově	O1 – Základní poznatky o roli a fungování médií	6(26:1); 23-24(27:1); 25-28(27:1); 29-30(27:1); 5-8(26:2)	29- 32(25:1); 30- 31(25:2); 1- 2(26:2); 4- 6(26:1)	Chybí	6(41).
	O2 – Analýza a hodnocení mediálních sdělení	25-27(26:1)	30- 31(25:2); 1- 2(26:2)		39- 41(42); 42- 43(42)
	O3 – Vlastní mediální produkce	Chybí	Chybí		Chybí

8.6 Odpovědi na výzkumné otázky

Výše zahrnutá interpretace dat nám umožňuje odpovědět na výzkumné otázky. Neboť analýza proběhla u 4 dokumentů státní úrovně, rozdělili jsme tak tuto část na právě 4 dílčí části, kde odpovídáme na výzkumné otázky pro jednotlivé RVP.

RVP oboru Telekomunikace

Cíle vzdělávání zahrnují dovednosti a schopnosti, které se mediální gramotnosti dotýkají, ale není kromě jedné zmínky uvedena jako cíl explicitně. Tím odpovídáme na první výzkumnou otázku, *zdali je mediální gramotnost stanovena jako cíl v daném RVP*. Ano, mediální gramotnost, tedy mediální vzdělávání je stanoveno jako jeden z cílů vzdělávání. Zároveň můžeme odpovědět na otázku druhou, *jak je mediální vzdělávání v RVP charakterizováno a jaké jsou cíle*. Jelikož není mediální vzdělávání uceleným předmětem, nemá vlastní charakteristiku ani vlastní cíle. Cíle mediálního vzdělávání zde tedy nejsou přímo stanoveny.

Výzkumná otázka třetí se dotazuje, *zdali jsou pro mediální vzdělávání stanoveny tematické celky či jiný návodný a konkrétní obsah?* Jak již bylo řečeno, mediální vzdělávání je zařazeno v jiných vzdělávacích celcích, z tohoto důvodu odpovídáme tím, že mediální vzdělávání nemá samo o sobě vymezená témata ani další konkrétní obsah. Můžeme ale říci, že konkrétní obsah mediálního vzdělávání je přeneseně součástí vzdělávacích výsledků jiných vzdělávacích oblastí. Tímto můžeme odpovědět i na výzkumnou otázku čtvrtou: *Jsou pro mediální vzdělávání vymezeny očekávané výstupy či výsledky vzdělávání?* Pro mediální vzdělávání nejsou přímo vymezeny výsledky vzdělávání, ale jisté výsledky vzdělávání v jiných oblastech se mediálního vzdělávání dotýkají a mohli bychom tedy říci, že je součástí těchto vzdělávacích oblastí.

Okruhy mediální gramotnosti mohou být ve společenskovedním vzdělávání naplněny všechny. V RVP jsou součástí pouze okruhy Základní poznatky o roli a fungování médií a Analýza a hodnocení mediálního sdělení. Tímto odpovídáme na pátou výzkumnou otázku.

RVP oboru Elektrikář

Na výzkumné otázky s číslem 1 až 4 odpovídáme stejně jako u oboru Telekomunikace, neboť vzdělávací obsah i zahrnutí mediálního vzdělávání, jeho forma i struktura je v obou RVP téměř stejná.

Jaké okruhy mediální gramotnosti jsou zahrnuty v obsazích společenskovedního a občanského vzdělávání, konkrétně ve vyučovacích oborech Občanský a společenskovední základ a Občanská výchova? Na pátou výzkumnou otázku odpovídáme tak, že okruh mediální gramotnosti zahrnut do obsahu společenskovedního vzdělávání v tomto RVP je pouze jeden, a to okruh Základní poznatky o roli a fungování médií. Další okruhy mohou být zahrnuty, ale nejsou zde explicitně vymezeny.

RVP oboru Podnikání

Mediální gramotnost je i v tomto dokumentu stanoveno jako cíl vzdělávání, neboť jisté dovednosti, hodnoty či postoje očekávané od mediálně gramotného člověka jsou zahrnuty v různých klíčových kompetencích i Delorsových cílech.

Na výzkumnou otázku číslo pět tedy odpovídáme tak, že společenskovední vzdělávání nezahrnuje žádné okruhy mediální gramotnosti. Je to i z toho důvodu, že společenskovední vzdělávání je pro tento obor volitelné. Dále také z toho důvodu, že z učiva a výsledků vzdělávání zahrnutého do společenskovedního vzdělávání, jsme neshledali žádné přímé či naznačené propojení s mediální gramotností.

RVP oboru Gymnázium

Oproti ostatním analyzovaným RVP toto RVP v klíčových kompetencích nezahrnuje slovní spojení „mediální gramotnost“. Klíčové kompetence však zahrnují schopnosti a dovednosti očekávané i od mediálně gramotného člověka. Tímto můžeme odpovědět na první výzkumnou otázku, *zda je mediální gramotnost v RVP stanovena jako cíl vzdělávání?* Ano, RVP G stanovuje mediální gramotnost jako závazný cíl.

Druhá výzkumná otázka se dotazuje: *Jak je mediální vzdělání v RVP charakterizováno a jaké jsou cíle?* RVP G je jediným analyzovaným RVP, které mediální vzdělávání charakterizuje a vymezuje mu vlastní cíle. Charakteristika průřezového

tématu obsahuje zdůvodnění nutnosti zařazení tématu do RVP G, definuje mediální gramotnost, hlavní přínos tématu pro žáky a souvislosti se vzdělávacími oblastmi. Širší shrnutí charakteristiky a cílů PT Mediální výchova bylo poskytnuto výše v interpretaci dat. Na třetí výzkumnou otázku, ve znění *Jsou pro mediální vzdělávání stanoveny tematické celky a učivo či jiný návodný a konkrétní obsah?* odpovídáme následovně. Mediální výchova v RVP G je rozdělena do dvou oblastí – oblast vědomostní a oblast dovednostní. Obě oblasti jsou zahrnuty v poskytnutých tematických okruzích Mediální výchovy. Jednotlivé tematické okruhy zahrnují i vyčerpávající množství doporučeného učiva pro tyto okruhy. Tematické okruhy i učivo byly shrnuty v interpretaci RVP G.

Očekávané výstupy však i u Mediální výchovy chybí. Obdobně jako u RVP SOV můžeme pouze interpretovat jisté očekávané výstupy vzdělávacích oblastí jako přínosné či rozvíjející mediální gramotnost, tedy nepřímou součástí mediálního vzdělávání. Tímto odpovídáme na výzkumnou otázku čtvrtou.

Poslední výzkumnou otázkou je: *Jaké okruhy mediální gramotnosti jsou zahrnuty v obsazích společenskovedního a občanského vzdělávání, konkrétně ve vyučovacích oborech Občanský a společenskovední základ a Občanská výchova?* V občanském a společenskovedním základě můžeme nalézt převážně první dva okruhy mediální gramotnosti, tedy okruh Základní poznatky o roli a fungování médií a Analýza a hodnocení mediálního sdělení.

9 Interpretace ŠVP

U interpretace ŠVP vzdělávacích oborů postupujeme stejným způsobem jako u interpretace RVP. Jelikož ŠVP střední odborné školy nejsou dostupné na jejich internetových stránkách, nebudeme tyto data strukturovat. Data interpretujeme tedy pouze pomocí shrnutí a explikace.

9.1 Vzdělávací obor Telekomunikace

ŠVP pro obor Telekomunikace v první řadě konstatuje, že vzdělávání v oboru směřuje k osvojení si klíčových a odborných kompetencí. Jednotlivé dovednosti a schopnosti těchto kompetencí více popisuje u jednotlivých vzdělávacích oblastí, které tyto kompetence rozvíjí. V kapitole organizace výuky ŠVP uvádí, že: „V mnoha předmětech jsou žáci vedeni ke zpracování referátů nebo samostatných prací, čímž jsou vedeni k vyhledávání, kritickému ohodnocení a zpracování informací.“. Můžeme tedy předpokládat, že škola i tímto způsobem rozvíjí mediální gramotnost.

Průřezová témata (včetně těch rozvíjející mediální gramotnost) jsou v ŠVP popsána velmi stručně. PT Informační a komunikační technologie zmíněno není. PT Výchova k demokratickému občanu je popsána jako rozvíjející mediální gramotnost a věnující pozornost na „eliminaci negativ působících na vrstvy skupin a médií“. V dokumentu je stanoveno, v jakých předmětech, v jakém ročníku a jakém učebním bloku jsou PT Občan v demokratické společnosti a Informační a komunikační technologie zahrnuta. Občan v demokratické společnosti je nejčastěji zahrnut do předmětu Český jazyk a literatura. Druhý nejčastější výskyt je v předmětu Občanská nauka. Předměty pokrývající PT Informační a komunikační technologie jsou převážně předměty odborné a Informační technologie. PT je však součástí i Občanské nauky, a to v prvním ročníku v učebním bloku sdělovací prostředky. U jednotlivých učebních bloků se dále popisují přesahy jiných předmětů i začlenění PT. Začlenění PT je zde však zaznamenáno pouze vypsáním zkratky tohoto tématu a není zde uveden obsah tématu, témata ani tematické okruhy.

Mediální vzdělávání není explicitně vymezeno. Je součástí vzdělávacích oblastí převážně všeobecně vzdělávacích předmětů. V odborných předmětech se výsledky vzdělávání či učivo, které by se daly nazvat jako součást mediálního vzdělávání téměř nevyskytují. Je však třeba dodat, že obor Telekomunikace se odborně zaměřuje na vzdělávání v oblastech, které se přímo týkají práce s daty a informacemi. To však

nevnímáme jako mediální vzdělávání, neboť vzdělávání v těchto předmětech je zaměřeno na principy přenosu dat, fungování digitální techniky, datových sítí apod., tedy na způsoby přenosu určitých dat a informací, ne na interpretaci a kritické posuzování mediálních sdělení a jejich významu ve společnosti.

Mediální vzdělávání je zahrnuto v ŠVP přímo i nepřímo jako dílčí cíl výuky, ve strategii výuky v rámci výukových metod, jako výsledek vzdělávání či jako učivo v těchto vzdělávacích předmětech: Český jazyk a literatura, Anglický jazyk, Německý jazyk, Dějepis, Občanská nauka, Tělesný výchova a Informační technologie. Výsledky a učivo, které se dotýká mediálního vzdělávání v předmětech výuky cizích jazyků však neshledáváme jako pro rozvoj mediální gramotnosti přínosný, a to z toho důvodu, že směřuje spíše na využívání různých druhů médií s účelem osvojení si jazykových dovedností, ne s účelem porozumění médiím jako takovým. Jako příklad poskytujeme učivo z lekce 7 v předmětu Anglický jazyk, která zahrnuje Media a moderní technologie, ale výsledky vzdělávání v této lekci vyžadují pouze osvojení si slovní zásoby a správné gramatiky.

V tabulce 4 je zahrnutí mediálního vzdělávání do vzdělávacích předmětů. Vybíráme takové učivo a výsledky vzdělávání těchto předmětů, které vnímáme jako velmi zřetelně propojené se vzděláváním mediálním:

Tabulka 4 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Telekomunikace

Český jazyk a literatura			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> Zjišťuje potřebné informace, vybírá je a přistupuje k nim kriticky. 	<ul style="list-style-type: none"> Informační výchova, knihovny – služby, noviny, časopisy, periodika, internet.
2.	Komunikační a slohová výchova	<ul style="list-style-type: none"> Poznává a objasňuje úlohu a význam reklamy a její vliv na veřejné mínění, životní styl. 	<ul style="list-style-type: none"> Reklama.
	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> Charakterizuje rétorické útvary publicistického charakteru, poznává a objasňuje úlohu reklamy a její vliv na veřejné mínění. 	<ul style="list-style-type: none"> Získání a zpracování informací z textu (odborný, administrativní, publicistický)
3.	Komunikační a slohová výchova	<ul style="list-style-type: none"> Charakterizuje vybrané řečnické útvary publicistického stylu; vybrané útvary samostatně sestavuje a realizuje; 	<ul style="list-style-type: none"> Publicistika, publicistické žánry, reportáž, fejeton;

		<ul style="list-style-type: none"> rozpracovává kompozice publicistických postupů. 	<ul style="list-style-type: none"> komunikační situace a strategie.
	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> Prakticky využívá nabídku denního tisku a tisku své zájmové oblasti; s pomocí informačních systémů vyhledává informace a zpracovává je. 	<ul style="list-style-type: none"> Informatická výchova; získávání a zpracovávání informací z textu – anotace, konspekt, osnova.
4.	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> Prakticky využívá znalosti z oblasti práce s informačními zdroji; rozšiřuje si přehled o tisku, tisku ve svém oboru i své zájmové činnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> Noviny, časopisy, periodika, internet; informatická výchova.
Občanská nauka			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Člověk v lidské společnosti	<ul style="list-style-type: none"> Objasní způsoby ovlivňování veřejnosti. 	
	Sdělovací prostředky	<ul style="list-style-type: none"> Dovede kriticky přistupovat k mediálním obsahům a pozitivně využívat nabídky masových médií. 	<ul style="list-style-type: none"> Sdělovací prostředky; Vliv médií na člověka; Práce s tiskem; Vliv reklamy na člověka.
4.	Novověká filozofie Filozofie 20. století	<ul style="list-style-type: none"> Debatuje o praktických filozofických a etických otázkách (ze života kolem sebe, z kauz známých z médií, z krásné literatury a jiných druhů umění). 	
Tělesná výchova			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
4.	Všeobecné poznatky	<ul style="list-style-type: none"> Kriticky hodnotí mediální obraz krásy lidského těla a komerční reklamu; dovede posoudit prospěšné možnosti kultivace a estetizace svého vzhledu. 	
Informační technologie			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Základy IT	<ul style="list-style-type: none"> Je si vědom možností a výhod, ale i rizik (zabezpečení dat před zneužitím, ochrana dat před zničením, porušování autorských práv) a omezení (zejména technických a technologických) spojených 	<ul style="list-style-type: none"> Legislativa v IT.

		s používáním výpočetní techniky.	
	Teorie informací	<ul style="list-style-type: none"> • Volí vhodné informační zdroje k vyhledávání požadovaných informací a odpovídající techniky (metody, způsoby) k jejich získávání; • získává a využívá informace z otevřených zdrojů, zejména pak z celosvětové sítě Internet, ovládá jejich vyhledávání, včetně použití filtrování; • orientuje se v získaných informacích, třídí je, analyzuje, vyhodnocuje, provádí jejich výběr a dále je zpracovává; • uvědomuje si nutnost posouzení validity informačních zdrojů a použití informací relevantních pro potřeby řešení konkrétního problému; • správně interpretuje získané informace a výsledky jejich zpracování následně prezentuje vhodným způsobem s ohledem na jejich další uživatele. 	
	Webové služby	<ul style="list-style-type: none"> • Ovládá další běžné prostředky online a offline komunikace a výměny dat; 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikační služby.

9.2 Vzdělávací obor Podnikání

Úvodní informace týkající se cílů vzdělávání, popisu a začlenění průřezových témat a organizace výuky jsou téměř totožné jako u ŠVP oboru Telekomunikace. Stejně jsou zahrnuty i cíle týkající se rozvoje mediální gramotnosti. PT Občan v demokratické společnosti je nejčastěji začleněn do předmětů odborných, Českého jazyka a literatury, Občanské nauky a Společenskovedního základu. Je třeba podotknout, že RVP stanoví společenskovední vzdělávání v tomto oboru jako volitelné. Škola má předmět Občanská nauka stanoven jako povinný v obou ročnících studia. Dále poskytuje volitelný předmět Společenskovední základ, který směřuje k přípravě žáků na zvládnutí maturitní zkoušky ze společenskovedního základu.

Tabulka 5 zahrnuje jednotlivé výsledky vzdělávání v předmětech všeobecně vzdělávacích. Protože u předmětu Informační a komunikační technologie (u Telekomunikace je předmět nazván Informační technologie) nedochází k významným či žádným změnám, do tabulky obsažen nebyl.

Tabulka 5 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Podnikání

Český jazyk a literatura			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> Zjišťuje potřebné informace, vybírá je a přistupuje k nim kriticky; charakterizuje rétorické útvary publicistického charakteru, poznává a objasňuje úlohu a význam reklamy a její vliv na veřejné mínění, životní styl. 	<ul style="list-style-type: none"> Informatická výchova, knihovny – služby, noviny časopisy, periodika, internet; orientace v textu (odborný, administrativní, publicistický) např. ve formě anotace, konspektu, osnovy, resumé, jejich třídění a hodnocení.
2.	Komunikační a slohová výchova	<ul style="list-style-type: none"> Charakterizuje vybrané řečnické útvary publicistického stylu; vybrané útvary samostatně sestavuje a realizuje. 	<ul style="list-style-type: none"> Komunikační situace a strategie; publicistika, publicistické druhy a žánry, reportáž, fejeton.
	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> Prakticky využívá nabídku denního tisku a tisku své zájmové oblasti s pomocí informačních systémů vyhledává informace a zpracovává; rozšiřuje si přehled o tisku, tisku ve svém oboru i své zájmové oblasti 	<ul style="list-style-type: none"> Získávání a zpracování informací z textu – anotace, konspekt, osnova; noviny, časopisy, periodika, internet; informatická výchova.
Občanská nauka			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Soudobý svět a česká společnost na prahu 21. století	<ul style="list-style-type: none"> Analyzuje vybraný problém české společnosti z hlediska médií a jiných zdrojů; rozliší na příkladech úspěšnou a neúspěšnou komunikaci, manipulaci a asertivní chování. 	
2.	Člověk ve společnosti	<ul style="list-style-type: none"> Charakterizuje masová média ve společnosti (druhy, fungování, vliv); 	<ul style="list-style-type: none"> Média a život v medializovaném světě:

		<ul style="list-style-type: none"> • interpretuje tabulky, grafy a jiné ikonické texty. 	<ul style="list-style-type: none"> • masová média ve společnosti; • tabulky, grafy a jiné ikonické texty.
Společenskovědní základ			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Média a život v medializovaném světě	<ul style="list-style-type: none"> • Charakterizuje masová média. 	<ul style="list-style-type: none"> • Masová média; • tabulky, grafy a jiné ikonické texty.

9.3 Vzdělávací obor Elektrikář – silnoproud

I u toho ŠVP jsou úvodní informace téměř stejné jako u předchozích ŠVP. PT zahrnující mediální vzdělávání se dle ŠVP začleňují do téměř všech předmětů, přičemž do předmětu Občanská nauka je přímo zahrnutý blok Média. V tabulce 6 shrnujeme pouze výsledky vzdělávání a učivo těch vzdělávacích předmětů, kde se mediální vzdělávání vyskytuje (nezahrnujeme Práce s počítačem a Tělesnou výchovu, neboť zde se vyskytují pouze stejná témata mediálního vzdělávání jako u předchozích ŠVP).

Tabulka 6 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Elektrikář – silnoproud

Český jazyk a literatura			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> • Zjišťuje potřebné informace z různých zdrojů a hodnotí je • umí pracovat s internetem; • zjišťuje potřebné informace z dostupných zdrojů, vybírá je a přistupuje k nim kriticky. 	<ul style="list-style-type: none"> • Práce s informacemi získanými v textu, jejich hodnocení.
	Literární výchova	<ul style="list-style-type: none"> • Dokáže uvést klady a zápory masových sdělovacích prostředků. 	<ul style="list-style-type: none"> • Masová média.
2.	Komunikační a slohová výchova	<ul style="list-style-type: none"> • Správně vyplní poštovní poukázku, podací lístek, zformuluje telegram. 	<ul style="list-style-type: none"> • Jednoduché komunikační žánry; • jednoduché tiskopisy; • krátké textové zprávy.
	Práce s textem a získávání informací	<ul style="list-style-type: none"> • Zjišťuje potřebné informace z různých zdrojů a hodnotí je • umí pracovat s internetem; • má přehled o denním tisku a tisku podle svých zájmů. 	<ul style="list-style-type: none"> • Práce s internetem, noviny a časopisy na internetu.
	Literární výchova		<ul style="list-style-type: none"> • Funkce reklamy a propagačních prostředků a její

			vliv na životní prostředí.
3.	Komunikační a slohová výchova	<ul style="list-style-type: none"> Orientuje se v denním tisku. 	<ul style="list-style-type: none"> Práce s informacemi získanými v textu, jejich hodnocení.
Občanská nauka			
Ročník	Učební blok	Výsledky vzdělávání	Učivo
1.	Média	<ul style="list-style-type: none"> Uvede příklady extremismu, např. na základě mediálního zpravodajství nebo pozorováním jednání lidí kolem sebe; vysvětlí, proč jsou extremistické názory a jednání nebezpečné; dovede debatovat o zcela jednoznačném a mediálně známém porušení principů nebo zásad demokracie. 	<ul style="list-style-type: none"> Media.

9.4 Vzdělávací obor Gymnázium

Škola si jako priority stanovuje mimo jiné i výchovu ke kritickému myšlení a výchovu čtenáře, diváka a posluchače. Absolvent tak „samostatně vyhledává, třídí a využívá informace, rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, vyvozuje závěry, informace kriticky hodnotí a ověřuje“. V kapitole Výchovné a vzdělávací strategie ŠVP uvádí, jakými strategiemi se jednotlivých bodů klíčových kompetencí dosahuje. Například u kompetence k učení a bodu „žák kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu“ je uvedeno, že se učitel „nespokojí s pouhou ‚konzumací‘ informací z různých zdrojů, ale pracuje s nimi, vede žáky k jejich propojení a pochopení“.

Začlenění průřezových témat je zde formou tematických dnů a projektů a integrací do předmětů. Do jakých předmětů jsou jednotlivá PT (včetně jejich tematických okruhů) integrována je dále zaznamenáno v tabulce. Každý tematický okruh Mediální výchovy je v 2., 3. i 4. ročníku zahrnut do předmětu Základy společenských věd. Výjimkou je první ročník, který do ZSV neintegruje tematický okruh Uživatelé a Role médií v moderních dějinách. Dále je Mediální výchova nejvíce zařazena do předmětů Výtvarná výchova, Jazyková a komunikační výchova a Literární výchova.

Učební osnovy ŠVP jsou tvořeny způsobem, kde je nejprve uvedený očekávaný výstup z RVP a k němu jsou přiřazeny dílčí výstupy, učivo a mezipředmětové vztahy a PT. Neboť takto ŠVP pokrývá všechny očekávané výstupy RVP, jsou v následující tabulce 7 pouze ty dílčí výstupy a učivo, které jsou v i výstupem mediálního vzdělávání v předmětu Základy společenských věd, kde byly v RVP vazby na mediální výchovu nejvíce nejednoznačné. V jiných předmětech jsou výstupy mediálního vzdělávání rozepsány a obohaceny o konkrétní učivo a cíle.

Tabulka 7 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Gymnázium

Základy společenských věd			
Ročník	Vzdělávací okruh	Dílčí výstupy	Učivo
1.	Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence	<ul style="list-style-type: none"> Popíše, jak zareaguje v případě, že mu někdo (kamarád) nabídne drogu, přes internet ho obtěžuje cizí člověk, na ulici ho osloví neznámý muž, přes internet mu nabízejí výhodné zaměstnání. 	<ul style="list-style-type: none"> Sociální dovednosti potřebné při řešení problémů v nečekaných, složitých a krizových situacích
2.	Člověk ve společnosti	<ul style="list-style-type: none"> Jmenuje některá masmédia, zhodnotí jejich vliv na moderní společnost, určí jejich funkci ve společnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> Sociální fenomény a procesy.
3.	Národní hospodářství a úloha státu v ekonomice	<ul style="list-style-type: none"> V novinách a na internetu vyhledá informace o zaměstnání. 	<ul style="list-style-type: none"> Sociální politika.
	Tržní ekonomika	<ul style="list-style-type: none"> Uvede několik příkladů klamavé nabídky, nalezne v tisku některý z cenových triků; objasní, co je marketing a public relations; objektivně posoudí reklamu v jednotlivých typech médií (nenechá se obalamutit). 	<ul style="list-style-type: none"> Základní ekonomické pojmy; marketing.
	Trh práce a profesní volba	<ul style="list-style-type: none"> Účastní se debaty a zkusí si ji řídit, připraví si příspěvek do diskuze, odhalí manipulativní postupy při diskuzi. 	<ul style="list-style-type: none"> Mezinárodní trh práce.
4.	Úvod do filozofie a religionistiky	<ul style="list-style-type: none"> Rozpozná nesprávné argumenty a manipulaci v lidské komunikaci. 	<ul style="list-style-type: none"> Filozofická logika.
	Mezinárodní vztahy, globální svět	<ul style="list-style-type: none"> Vyhledá v masmédiích jednotlivé příklady toho, jak každodenně ovlivňuje EU život našich občanů. 	<ul style="list-style-type: none"> Evropská integrace.

9.5 Odpovědi na výzkumné otázky

ŠVP oboru Telekomunikace

ŠVP rozeznává klíčové kompetence jako cíle vzdělávání, s nimi tedy i schopnosti, dovednosti, postoje i hodnoty, které rozvíjí mediální gramotnost, či se jí v jiném měřítku dotýkají. Také rozeznává průřezová témata jako závazný obsah vzdělávání. Jelikož mediální vzdělávání je zahrnuto i v těchto tématech, můžeme odpovědět na první výzkumnou otázku tak, že ŠVP stanovuje mediální gramotnost jako cíl vzdělávání.

Mediální vzdělávání je v tomto ŠVP zakomponováno jako součást obsahů vzdělávacích oblastí, není nijak charakterizováno a nemá dané cíle. Jelikož netvoří jednotný celek, nejsou mu přiřazeny tematické celky ani učivo. Tímto odpovídáme na výzkumnou otázku s číslem dvě, tedy *Jak je mediální vzdělání v ŠVP charakterizováno a jaké jsou cíle?* i na výzkumnou otázku s číslem tři, která zní: *Jsou pro mediální vzdělávání stanoveny tematické celky a učivo či jiný návodný a konkrétní obsah?*

Jsou pro mediální vzdělávání vymezeny očekávané výstupy či výsledky vzdělávání? Stejně jako u RVP i u ŠVP nejsou pro mediální vzdělávání vymezeny výsledky vzdělávání. Některé výsledky vzdělávání všeobecně vzdělávacích předmětů však můžeme rozeznat jako rozvíjící mediální gramotnost, a proto je chápeme jako výsledky vzdělávání i pro mediální vzdělávání.

Pátá výzkumná otázka se dotazuje na okruhy mediální gramotnosti zahrnuté v obsahu předmětu Občanská výchova. Z analýzy tohoto ŠVP nám vyplývá, že výstupy vzdělávání obsahují pouze okruh Základní poznatky o roli a fungování médií a okruh Analýza a hodnocení mediálního sdělení, a i ty jsou velmi redukovány.

ŠVP oboru Podnikání a ŠVP oboru Elektrikář – silnoproud

Je mediální gramotnost v ŠVP stanovena jako cíl vzdělávání? Ano, ŠVP si stanovuje rozvoj mediální gramotnosti jako cíl vzdělávání. Mediální gramotnost je součástí některých klíčových kompetencí, dále některé předměty cílí k rozvoji kritického myšlení, odolnosti k manipulaci a přímo k mediální gramotnosti.

Stejně jako u oboru Telekomunikace, ŠVP zahrnují mediální vzdělávání do jiných vzdělávacích oblastí. Není tedy charakterizováno a nemá vymezeny vlastní cíle. Pro toto

vzdělávání stanoveny tematické celky ani učivo. S tím souvisí i absence výsledků vzdělávání v této oblasti. V ŠVP se nachází výsledky vzdělávání, které rozeznáváme jako rozvíjející mediální gramotnosti, a tedy jako součást mediálního vzdělávání. Tímto odpovídáme na druhou, třetí a čtvrtou výzkumnou otázku.

Jaké okruhy mediální gramotnosti jsou zahrnuty v obsazích společenskovedního a občanského vzdělávání, konkrétně ve vyučovacích oborech Občanský a společenskovední základ a Občanská výchova? Okruh mediální gramotnosti zahrnut v Občanské výchově je pouze jeden, a i ten není obsažen v plné míře. Jedná se o okruh Základní poznatky o roli a fungování médií.

Stejným způsobem odpovídáme na výzkumné otázky 1. až 4. u oboru Elektrikář – silnoproud. Okruhy mediální gramotnosti v ŠVP tohoto oboru nalezneme dva, a to okruh Základní poznatky o roli a fungování médií a Analýza a hodnocení mediálního sdělení.

ŠVP gymnázia

Je mediální gramotnost v ŠVP stanovena jako cíl vzdělávání? Aní u tohoto ŠVP se odpověď na první výzkumnou otázku nebude lišit. ŠVP rozeznává klíčové kompetence a PT jako závazné, a to i s mediálním vzděláváním. ŠVP své PT Mediální výchova implementuje do jiných vzdělávacích obsahů. Mediální vzdělávání je tedy i v tomto ŠVP jedním z cílů vzdělávání.

Jak je mediální vzdělávání v ŠVP charakterizováno a jaké jsou cíle? Mediální vzdělávání je primárně součástí PT Mediální výchova. Toto PT je charakterizováno obecně, dále v oblastech jeho přínosu pro rozvoj žákových vědomostí, dovedností, postojů i hodnot. Cíle jsou součástí charakteristiky.

Jsou pro mediální vzdělávání stanoveny tematické celky a učivo či jiný návodný a konkrétní obsah? Ano, pro mediální vzdělávání jsou stanoveny tematické okruhy a pro ty vymezuje jednotlivá témata. Oboje je součástí charakteristiky PT Mediální výchova.

Jsou pro mediální vzdělávání vymezeny očekávané výstupy či výsledky vzdělávání?

PT Mediální výchova vymezuje pouze tematické okruhy a v jakých oblastech žáka rozvíjí. Závazný kontrolovatelný obsah (např. v podobě očekávaných výstupů) však neposkytuje. Mediální výchova je zastoupena jako PT nejčastěji ve vyučovacích předmětech Základy společenských věd, Výtvarná výchova, Jazyková a komunikační

výchova a Literární výchova. Mimo PT však v ŠVP nalezneme i očekávané výstupy jiných vzdělávacích oblastí, které interpretujeme jako výstupy i mediálního vzdělávání.

Jaké okruhy mediální gramotnosti jsou zahrnuty v obsazích společenskovedního a občanského vzdělávání, konkrétně ve vyučovacích oborech Občanský a společenskovední základ a Občanská výchova? Okruhy mediální gramotnosti jsou podobně jako u ostatních ŠVP zastoupeny více v jiných vzdělávacích oblastech. V předmětu Základy společenských věd se jasně vyskytují pouze okruhy Základní poznatky o roli a fungování médií a Analýza a hodnocení mediálního sdělení.

10 Srovnání

Pomocí strukturace analýzy RVP bylo ověřeno, zdali se tyto výskyty mediálního vzdělávání v analyzovaných ŠVP vyskytují. Původním záměrem bylo v tabulce obsahující strukturaci kategorií a kódovacích jednotek tučně znázornit ty kódy, které se vyskytují i ve ŠVP. To se však ukázalo jako nepřínosné, neboť jsme všechny kódy rozeznali u veškerých analyzovaných ŠVP střední odborné školy i gymnázia. Obsah v RVP je pro školy závazný, mohou však tento obsah formulovat jiným způsobem. V ověřování začlenění obsahu mediálního vzdělávání z RVP do ŠVP jsme se tedy snažili zohlednit možnost jiné formulace.

ŠVP gymnázia zahrnuje zamýšlené kurikulum z RVP v plné míře. Jak bylo již popsáno v části analýzy, nejenže ŠVP gymnázia splňuje své kurikulární závazky, ty ale i specifikuje, rozvíjí a doplňuje o dílčí výstupy a učivo. Tímto způsobem je do ŠVP implementováno mediální vzdělávání i ve větším množství, než které RVP vyžaduje.

To samé nemůžeme tvrdit o ŠVP střední odborné školy. Ta sice formálně splňuje požadavky RVP, tedy obsahuje nutné obsahy vzdělávání, ale výsledky vzdělávání i učivo týkající se mediálního vzdělávání se zdají být naopak redukovány. Jako příklad uvádíme výsledek vzdělávání předmětu Český jazyk a literatura z 1. ročníku u oboru Telekomunikace: „zjišťuje potřebné informace, vybírá je a přistupuje k nim kriticky“. Předpokládáme, že tento výsledek reflektuje výsledek vzdělávání z RVP, který zní: „kriticky přistupuje k informacím z internetových zdrojů a ověřuje si jejich hodnověrnost (např. informace dostupné z Wikipedie, sociálních sítí, komunitních webů apod.)“. V ŠVP však není uvedeno, že se jedná o informace z internetových zdrojů, jejichž příklady jsou dále poskytnuty, a že žák ověřuje jejich hodnověrnost. Práce s informacemi a práce s informacemi z internetových zdrojů vnímáme jako dvě zásadně odlišné problematiky. Absence této specifikace významně pozměňuje rozvíjené schopnosti a dovednosti, kterých by žák měl podle RVP dosahovat. Tímto způsobem je v ŠVP pozměněna značná část námi ověřovaných obsahů.

Důvodem proč (i přes někdy zásadně pozměněné znění) tyto výstupy stále shledáváme jako splňující požadavky zamýšleného kurikula RVP je to, že naše interpretace může být mylná. Dále také kvůli tomu, že takto formulované výstupy stále mohou rozvíjet ty dovednosti, které RVP zamýšlelo, neboť hlavním aktérem v procesu realizace je vyučující.

DISKUSE

Jak vyplývá ze srovnání, ŠVP formálně splňují své kurikulární závazky. Abychom ověřili, zdali je splňují i prakticky, museli bychom se účastnit vzdělávacího procesu na dané škole, což by bylo pro autorku práce neproveditelné. Pokud však vezmeme v potaz zjištění četných šetření mediální gramotnosti žáků středních škol (zmiňované v kapitole Mediální výchova a mediální vzdělávání), mohli bychom zmíněné aplikovat i na školy, na jejichž ŠVP jsme se zaměřili. Zjištění jsou taková, že mediální gramotnost žáků stupně středního vzdělávání s výučním listem je oproti jiným stupňům středního vzdělávání podstatně nižší, přičemž nejlépe si ve všech oblastech mediální gramotnosti vedou gymnázia.¹³⁴ Myslíme si, že je zřejmé, že k rozvoji mediální gramotnosti nevede pouze mediální vzdělávání, ale i vzdělávání všeobecné. Tyto dvě oblasti se však musí navzájem doplňovat, aby jejich produktem byl opravdu žák s přijatelným stupněm mediální gramotnosti. U gymnázií tomu napomáhá PT Mediální výchova, jejíž implementace do ŠVP je povinná, a která zároveň i poskytuje závazný obsah, tedy tematické okruhy. Zároveň je mediální vzdělávání již zahrnuto i v dalších vzdělávacích oblastech v podobě učiva i očekávaných výstupů.

Z analýzy RVP středních odborných škol docházíme k názoru, že mediální vzdělávání není na stupnici nejvyšších priorit. RVP sice v charakteristikách vzdělávacích oblastí často zmiňuje, že směřují k tomu, aby žák kriticky hodnotil informace, a aby byl mediálně gramotný, ale dle našich zjištění tyto dokumenty neobsahují dostatek výsledků vzdělávání ani učiva, které by k těmto cílům směřovaly. Pokud se vyskytují, jsou velmi vágní a při jejich zpracování při tvorbě ŠVP tak může být přehlídnut a následně opomenut jejich mediálně vzdělávací charakter. Tohoto úkazu můžeme být svědky právě u ŠVP střední odborné školy. Tyto vágní formulace se vyskytují i u RVP gymnázií, a to převážně v oblasti společenskovedního vzdělávání, ale zde jsou „kryty“ PT Mediální výchovou. Při absenci samostatného mediálního vzdělávání (v podobě PT či jiné) v kombinaci s redukováným všeobecně vzdělávacím obsahem (ve srovnání s gymnázií) a nejednoznačnými formulacemi výsledků vzdělávání, které by však mohly být pro rozvoj mediální gramotnosti stěžejní, usuzujeme, že žáci středního odborného vzdělávání spíše nedosáhnou vysokého stupně mediální gramotnosti.

134

Žáci studující střední vzdělání s výučním listem (společně se seniory a obecně mladými lidmi mezi patnácti až osmnácti lety) jsou však v oblasti podléhání mediálním nástrahám nejohroženější skupinou.¹³⁵ Přesto nepozorujeme kurikulární změny, které by vedly k odstranění či zmírnění nedostatků v mediálním vzdělávání na středních školách. Naopak můžeme tvrdit, že zavedení opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 22. srpna 2023 (také zmiňovaná výše v kapitole Klíčové kompetence), kterým se mění dosavadní klíčová kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi na kompetenci digitální, všeobecně vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie na Informační vzdělávání a PT Informační a komunikační technologie na PT Člověk a digitální svět povede k tomu, že úroveň mediální gramotnosti u této ohrožené skupiny žáků se ještě sníží. Tvrdíme tak z toho důvodu, že změněné oblasti obsahovaly po oblasti Český jazyk a komunikace nejvíce výsledků vzdělávání přispívající k rozvoji mediální gramotnosti (jasně vymezených). Nově zavedená oblast a PT sice více rozvíjí nutné digitální dovednosti žáka, ale mediální vzdělávání zde téměř není zakomponováno. Rozumíme nutnosti změnit tyto oblasti, neboť je třeba reflektovat technologické změny a žáky na ně systematicky připravovat, ale obáváme se, že po zavedení těchto změn nebude obsah mediálního vzdělávání dostačující. U středních odborných škol, kde je již mediální gramotnost nízká a pokrytí obsahů mediální gramotnosti řídké, vnímáme tento krok bez dalšího posílení mediálního vzdělávání jako devastující.

Co se týče společenskovedního vzdělávání, které vnímáme jako mediálnímu vzdělání blízké, zde se dle našich zjištění nenachází dostatek okruhů mediální gramotnosti. Pokud jsme je v obsahu rozeznali, jednalo se pouze o okruhy směřující k porozumění významnosti mediálních sdělení pro společnost. RVP ani ŠVP však nezahrnovaly okruh Vlastní mediální produkce. Bylo již zmíněno, že mediální vzdělávání není do této oblasti zahrnuto explicitně a ve větším rozsahu, a to přesto, že charakteristika této oblasti uvádí, že vzdělávání vede k rozvoji mediální gramotnosti a k žakově schopnosti získávat a kriticky hodnotit informace z různých zdrojů. Domníváme se, že je nutné se více zaměřit nejen na funkci a praktické využití médií (u oborů středních odborných škol se ve společenskovedním vzdělávání s médii pracuje, ale s cílem popsat jiný společenský

¹³⁵ ČT24. *Mediálně ngramotná v Česku je čtvrtina lidí, před svobodou upřednostňují bezpečí*. Online. ČESKÁ TELEVIZE. ČT24. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/medialne-ngramotna-v-cesku-je-ctvrtina-lidi-pred-svobodou-uprednostnuji-bezpeci-71469>. [cit. 2024-06-17].

jev), ale i na jejich vnitřní fungování, na porozumění procesům mediální produkce, na rozpoznávání záměrů autora a v neposlední řadě na vlastní mediální tvorbu.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zaměřila na problematiku mediálního vzdělávání ve společenskovědním vzdělávání na našich středních školách. Hlavním cílem práce bylo popsat, jak je mediální vzdělávání na středních školách realizováno, a to se zřetelem na společenskovědní vzdělávání. Tohoto cíle jsme dosáhli pomocí dvou dílčích cílů, které byly stanoveny pro obě části práce. V teoretické části jsme popsali mediální vzdělávání a jeho význam ve vzdělávání, jakožto v přípravě odpovědného a aktivního občana naší země. V této kapitole jsme využili dostupnou literaturu vyjadřující se k mediálnímu vzdělávání a výsledky šetření stavu mediální gramotnosti u žáků základních a středních škol. Poskytli jsme také příklady projektů, které vytváří řady výukových plánů, metodických dokumentů a besed směřujících ke zlepšení výuky mediální výchovy na školách.

Mediální vzdělávání má za cíl zvyšovat a rozvíjet mediální gramotnost. Klíčové kompetence a gramotnosti a jejich osvojování je cílem vzdělávání na základních i středních školách. Z tohoto důvodu jsme oba pojmy popsali, abychom porozuměli jejich významu. Gramotnosti jsme popsali obecně a následovali jsme popisem gramotností, které jsou pro mediální vzdělávání nejpodstatnější, tedy gramotnost čtenářskou, gramotnost digitální a gramotnost mediální. U mediální gramotnosti jsme poskytli několik definic od relevantních institucí, načež poslední z definic, od Evropské agendy pro učení dospělých, nám posloužila pro vymezení několika kritérií pro analýzu kurikulárních dokumentů za pomoci které proběhl v praktické části této práce výzkum.

Práce se zaměřuje na střední vzdělávání, z tohoto důvodu jsme toto vzdělávání popsali. Tak jsme charakterizovali střední odborné vzdělávání a střední všeobecné vzdělávání a kategorie zmíněných stupňů. Pro mediální vzdělávání jsou podstatná Průřezová témata, neboť jsou mediální témata často jejich součástí a pomocí nich jsou často do výuky implementována. Průřezová témata jsme charakterizovali jednak obecně, a jednak jejich způsoby implementace do výuky.

Mediální gramotnost představuje důležitou vlastnost zodpovědného občana. I proto jsme se v této práci zaměřovali na mediální vzdělávání v této vzdělávací oblasti. Bylo tedy nutné nejdříve stručně charakterizovat podstatu a obsah společenskovědního vzdělávání na středních školách. V poslední kapitole teoretické části jsme stručně popsali vzdělávací obory, jejichž kurikulární dokumenty byly v praktické části podmíněny

analýzy. Kategorií středního vzdělávání je mnoho, proto pro nás bylo důležité vybrat takové množství těchto kategorií, abychom mohli diskutovat o středním odborném vzdělávání v širším měřítku. Pro tento záměr by však bylo vhodné rozšířit i pokrytí zaměření vzdělávacích oborů. V práci jsme analyzovaly kurikulární dokumenty oborů se zaměřením na elektroniku, telekomunikační a výpočetní techniku, podnikání v oborech nebo odvětvích a na všeobecné střední vzdělávání. Po analýze RVP těchto oborů jsme však došli k závěru, že části těchto dokumentů obsahující mediální vzdělávání jsou si podobné v takovém rozsahu, že tento vzorek je k účelům práce plně dostačující.

Cílem praktické části bylo popsat, v jaké míře je v souladu kurikulum zamýšlené v RVP s kurikulem zamýšleným na školní úrovni v oblasti mediálního vzdělávání, resp. mediální gramotnosti ve výuce společenskovedních předmětů v daných vzdělávacích oborech na konkrétních středních školách. Pro dosažení tohoto cíle jsme nejprve vymezili výzkumné otázky a popsali metodiku a metodologii výzkumu. Dále jsme charakterizovali základní soubor dokumentů a také školy, které nám pro výzkum poskytly svůj Školní vzdělávací program. Pro výzkum jsme použili výzkumnou metodu obsahové analýzy dokumentů. Podstatnou částí výzkumu byla strukturace kódovacích jednotek, kde jsme vytvořili strukturu dokumentu s ohledem na zkoumanou oblast. Shrnutím a explikací jsme shrnuly data získaná analýzou dokumentů a odpověděli na výzkumné otázky. Cíle jsme dosáhli srovnáním interpretací analyzovaných dokumentů.

Poslední částí práce je diskuse, kde jsme zjištění výzkumu vkládali do širšího kontextu problematiky mediálního vzdělávání na středních školách.

LITERATURA

Tištěná literatura

GULOVÁ, Lenka a ŠÍP, Radim. Obsahová analýza. In: *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Grada publishing, 2011, s. 140-148. ISBN 978-80-247-4368-4.

HENDL, Jan. Kvantitativní, kvalitativní a smíšený výzkum: Kvalitativní výzkum. In: *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 50. ISBN 80-7367-040-2.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

KLAPKO, Dušan. Obsahová analýza textu. In: GULOVÁ, Lenka a ŠÍM, Radim. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Grada Publishing, 2013, s. 139-143. ISBN 978-80-247-4368-4.

PRŮCHA, Jan. Kurikulum: obsah školní edukace. In: *Moderní pedagogika*. 4. Praha: Portál, 2009, s. 235-269. ISBN 978-80-7367-503-5.

ŽUMÁROVÁ, Monika. Smíšený výzkum. In: SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Portál, 2011, s. 75. ISBN 978-80-7367-778-7.

Elektronické zdroje

ČT24. *Mediálně negramotná v Česku je čtvrtina lidí, před svobodou upřednostňují bezpečí*. Online. ČESKÁ TELEVIZE. ČT24. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/medialne-negramotna-v-cesku-je-ctvrtina-lidi-pred-svobodou-uprednostnuji-bezpeci-71469>. [cit. 2024-06-17].

Čtenářská gramotnost ve výuce: Metodická příručka. Online. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87000-99-1. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf. [cit. 2024-05-18].

Gymnázia. Online. Národní ústav pro vzdělávání. C2011 – 2022. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/gymnazia.html>. [cit. 2024-05-25].

ICDL FOUNDATION. *Základní moduly ECDL / ICDL*. Online. CHÁBERA, Jiří. Ecdl.cz. c1999-2024. Dostupné z: https://www.ecdl.cz/sylaby_basic.php. [cit. 2024-03-14].

Informační a komunikační technologie. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 53 - 41 - M/04 Masér ve zdravotnictví*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018, s. 76-78. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/53-41-M04.pdf>. [cit. 2024-03-11].

JANÁK, Dušan. Kvantitativní versus kvalitativní obsahová analýza. Online. In: *Vybrané metody výzkumu*. Opava, 2018, s. 68. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/leto2021/UVSRPHK016/um/VYBRANE_METODY_VYZKU_MU.pdf. [cit. 2024-06-17].

JARNÍKOVÁ, Jitka. *Kurikulum*. Online. NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Metodický portál RVP.CZ. 2011. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kurikulum. [cit. 2024-06-04].

JEŘÁBEK, Tomáš; VAŇKOVÁ, Petra; FIALOVÁ, Irena a FILIPI, Zbyněk. Rozpracovaný koncept digitální gramotnosti. Online. In: *Rozpracovaný koncept digitální gramotnosti*. Druhé. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), září 2018, s. 1-9. Dostupné z: <https://digigram.cz/files/2019/06/VM1.1-Koncept-DG.pdf>. [cit. 2024-05-18].

JIRÁK, Jan a WOLÁK, Radim. Mediální gramotnost jako dimenze současného člověka. Online. In: *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Radioservis, 2007. ISBN 978-80-86212-58-6. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=35599&view=3251>. [cit. 2024-06-04].

Klíčové kompetence. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 53 - 41 - M/04 Masér ve zdravotnictví*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018, s. 10-11. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/53-41-M04.pdf>. [cit. 2024-03-11].

KOPECKÝ, Kamil. *Mediální výchova není jen průřezové téma, naopak - je klíčovou součástí vzdělávání a měla by být naprostou prioritou! Je to ale opravdu tak?* Online. Kamil Kopecký. Květen 2023. Dostupné z: <https://kopeckykamil.cz/index.php/blog/330-medialni-vychova-neni-jen-prurezove-tema-naopak-je-klicovou-soucasti-vzdelavani-a-mela-by-byt-naprostou-prioritou-je-to-ale-opravdu-tak>. [cit. 2024-06-04].

KOPECKÝ, Kamil; SZOTKOWSKI, René; MIKULCOVÁ, Klára; VORÁČ, Dominik a KREJČÍ, Veronika. *Český učitel ve médiích (výzkumná zpráva)*. Online. První: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2021. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/149-cesky-ucitel-ve-svete-medii-2021/file>. [cit. 2024-06-05].

Mediální gramotnost dospělých. Online. Národní pedagogický institut České republiky, 2022. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/EAAL/Medi%C3%A1ln%C3%AD_gramotnost.pdf. [cit. 2024-05-18]. Dokument vznikl v projektu Evropská agenda pro učení dospělých (2022), více o projektu na www.eaal.cz.

Mediální gramotnost žáků základních a středních škol a jejich postoje k médiím: Závěrečná zpráva z dotazníkového šetření mezi žáky 8. a 9. tříd a studenty středních škol. Online. Focus, 2023. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumy-setreni/medialni-gramotnost-zaku-2022.pdf>. [cit. 2024-06-05]. Výzkum Mediální gramotnost středoškoláků a žáků základních škol je součástí mediálně vzdělávacích aktivit programu Jeden svět na školách (JSNS) společnosti Člověk v tísni.

MIKESKOVÁ, Šárka. Kurikulum – základní pilíř vzdělávání. Online. *Metodický portál RVP.CZ*. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/15567/KURIKULUM---ZAKLADNI-PILIR-VZDELAVANI.html>. [cit. 2024-06-04].

Nářízení vlády č. 211/2010 Sb.: Nářízení vlády o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání. Online. *Zákony pro lidi*. AION CS, 2010. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-211>. [cit. 2024-05-25].

Občanský a společenskovední základ. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 39-43. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-_vyznacene_zmeny.pdf. [cit. 2024-05-26].

OPATŘENÍ MINISTRA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, KTERÝM SE MĚNÍ OD 1. 9. 2023 RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO STŘEDNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ. Online. Msmt.cz. C2013–2024. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-3>. [cit. 2024-05-20].

Projekt Podpora rozvoje digitální gramotnosti. Online. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ (NÚV). Dostupné z: <https://digigram.cz/>. [cit. 2024-05-18].

Průřezová témata. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2023, s. 125 [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_zmeny.pdf

Průřezová témata. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 69-80. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-06-17].

Průřezová témata. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023, s. 125. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_zmeny.pdf. [cit. 2024-06-17].

Průřezová témata: Text RVP ZV s odkazy a poznámkami. NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. *Digifolio.rvp.cz* [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

Předmluva. Online. In: *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010, s. 4. ISBN 978-80-87000-41-0. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani11.pdf. [cit. 2024-03-11].

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Klíčové kompetence [online]. Praha: MŠMT, 2023, s. 10 [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Směrnice o audiovizuálních mediálních službách. Online. Ministerstvo kultury. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/smernice-o-audiovizualnich-medialnich-sluzbach-cs-492>. [cit. 2024-05-25].

Společenskovední vzdělávání. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, s. 22-27. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-05-26].

Stav mediálního vzdělávání na základních a středních školách. Online. STEM, 2023. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/stav_mv_2023.pdf. [cit. 2024-06-05].

Strategické a koncepční dokumenty. Online. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Msmt.cz. C2013–2024. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-msmt>. [cit. 2024-05-20].

Strategie MŠMT. Online. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT). Edu.cz. C2022. Dostupné z: <https://www.edu.cz/strategie-msmt/>. [cit. 2024-05-20].

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Online. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-47-1. [cit. 2024-06-05].

SZEBESTOVÁ, Zdeňka a kol. Průřezová témata ve výuce žáků odborných škol. Online. In: . Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 5. ISBN 978-80-87063-39-2. Dostupné z: https://www.nuov.cz/uploads/KURIKULUM/Prurezova_temata_1_dil.pdf. [cit. 2024-03-11].

SZEBESTOVÁ, Zdeňka a kol. Průřezová témata ve výuce žáků odborných škol. Online. In: . Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 7-11. ISBN 978-80-87063-39-2. Dostupné z: https://www.nuov.cz/uploads/KURIKULUM/Prurezova_temata_1_dil.pdf. [cit. 2024-03-11].

SZÖNYIOVÁ, Anna. *Skryté kurikulum na víceletých gymnáziích*. Online, Bakalářská práce, vedoucí PhDr. František Kalvas, Ph.D. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/40788/1/Skryte%20kurikulum%20na%20viceletych%20gymnaziich.pdf>. [cit. 2024-06-04].

ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina. *MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH A UČILIŠTÍCH: VÝUKOVÝ PLÁN A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE*. Online. Praha: Člověk v tísni, 2021. ISBN 978-80-7591-048-6. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/mv_publikace_pro_sos_sou.pdf. [cit. 2024-05-18].

Valenta, J. (2015) Gramotnosti, kompetence, standardy, indikátory (a ti druzí) I (aneb Výlet do džungle ...). [online] Nepublikovaný rukopis. [cit. 2024-03-11] Dostupný z: <http://pedagogika.ff.cuni.cz/node/15?q=node/15#JV>

Vyhledávání, vyhodnocování a zpracování informací z internetu (Information Literacy): ECDL / ICDL Syllabus 1.1. Online. ICDL Foundation, c2013-2024. Dostupné z: <https://www.ecdl.cz/data/Syllabus-ECDL-CZ-M15-1.1.pdf>. [cit. 2024-05-25].

Vymezení digitální gramotnosti. Online. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ (NÚV). <https://digigram.cz/>. Dostupné z: <https://digigram.cz/vymezeni-digitalni-gramotnosti/>. [cit. 2024-05-18].

Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů: Systém kurikulárních dokumentů. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_zmeny.pdf. [cit. 2024-05-22].

Vzdělávací obsah. Online. In: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: návrh RVP k veřejné konzultaci*. MŠMT ČR & NPI ČR, 2024, s. 18-19. Dostupné z: <https://revize.rvp.cz/files/2024-03-28-rvp-zv-textova-podoba-vczduvodneni.pdf>. [cit. 2024-05-16].

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Online. AION CS, 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast4>. [cit. 2024-05-20].

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Online. In: AION CS. *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561?text=>. [cit. 2024-06-05].

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Online. AION CS, 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast4>. [cit. 2024-05-20].

Analyzované dokumenty

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007, 8-9 [cit. 2023-10-27]. ISBN 978-80-87000-11-3. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 45 – M/01 Telekomunikace. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-45-M01.pdf>. [cit. 2024-05-20].

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 26 – 51 – H/02 Elektrikář - silnoprúd. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/26-51-H0102.pdf>. [cit. 2024-05-20].

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 64 – 41 – L/51 Podnikání. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvpsov/revize/64-41-L51.pdf>. [cit. 2024-05-20].

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Srovnání RVP SOV a RVP G.....	17
Tabulka 2 Popis vybraných škol v daných oblastech	45
Tabulka 3 Strukturace analýzy RVP.....	63
Tabulka 4 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Telekomunikace	71
Tabulka 5 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Podnikání.....	74
Tabulka 6 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Elektrikář – silnoproud	75
Tabulka 7 Výsledky vzdělávání a mediálního vzdělávání v ŠVP oboru Gymnázium ..	77

SEZNAM ZKRATEK

G – Gymnázium

GV – Gymnaziální vzdělávání

JSNS – Jeden svět na školách

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PT – Průřezová témata

RVP – Rámcový vzdělávací program

SOŠ – Střední odborná škola

SOU – Střední odborné učiliště

SOV – Střední odborné vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZV – Základní vzdělávání

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Nina LEDNOVÁ
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Realizace mediálního vzdělávání ve výuce základu společenských věd a občanské výchovy na středních školách
Název v angličtině:	Implementation of Media Education in the Teaching of Civic Education in Secondary Schools
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na problematiku realizace mediálního vzdělávání ve společenskovědním vzdělávání na středních školách. Teoretická část práce popisuje, jakým způsobem je mediální vzdělávání ukotveno ve vzdělávacím procesu žáků středních škol. Praktická část práce metodou obsahové analýzy dokumentů zkoumá, jakým způsobem a v jakém rozsahu se mediální vzdělávání vyskytuje v kurikulárních dokumentech státní úrovně. Srovnáním dokumentů úrovně státní a úrovně školní popisujeme realizaci zamýšleného kurikula mediálního vzdělávání na vybraných středních školách.
Klíčová slova:	Vzdělávání, průřezová témata, mediální výchova, občanská výchova, základy společenských věd, středním vzdělávání, střední odborná škola, gymnázium.
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on the implementation of media education within social science education in secondary schools. The theoretical part describes how media education is integrated into the educational process of secondary school students. The practical part uses content analysis of documents to examine the presence and extent of media education in state-level curricular documents. By comparing state-level and school-level documents, the thesis describes the implementation of the intended media education curriculum in selected secondary schools.
Klíčová slova v angličtině:	Education, cross-cutting subjects, media education, civic education, social studies, secondary education, secondary vocational school, grammar school.
Přílohy vázané v práci:	

Rozsah práce:	97 stran
Jazyk práce:	Český